

ABC I KOLLABORATIV EKONOMI

En publikation från
Mötesplats Social Innovation

Utgivare

Mötesplats Social Innovation (MSI)

Redaktör

Erika Augustinsson

Redaktion och texter

Erika Augustinsson

Åsa Minoz

Lotta Solding

Design

Kolossal.se

Mer från MSI

www.socialinnovation.se

www.facebook.com/socinn

www.twitter.com/MSISweden

Värd

Malmö högskola är värd för Mötesplats Social Innovation (MSI). Högskolans vision fram till 2020 är att vara en global förebild för hur lärosäten tar en aktiv roll i hållbar samhällsutveckling och arbetet med MSI är en prioriterad satsning.

INNEHÅLL

Förord	4	Snabb och spretig utveckling får både ros och ris.....	59
Inledning – Intresset växer för den kollaborativa ekonomin.....	6	Intervju – Karin Bradley.....	67
Skjutsgruppen – Billigare, roligare och skonsamt för miljön.....	11	Intervju – Anne-Sophie Novel..	74
Hur hänger kollaborativ ekonomi ihop med social innovation?...	17	Gofreel – Hjälpsamma transporter skonar miljön.....	81
FundedByMe – Många mindre investeringar blir stora tillsammans.....	20	Nya metoder ger oss nya perspektiv.....	86
Vad är kollaborativ ekonomi, egentligen?.....	26	Intervju – Shelby Clark.....	91
Intervju – Jeremiah Owyang...	30	MinFarm – Handla direkt från dina lokala lantbrukare, via webben.....	96
Intervju – Janelle Orsi.....	36	Några röster om kollaborativ ekonomi.....	101
Den kollaborativa ekonomins kännetecken.....	42	Vidare läsning.....	113
Swinga Bazaar – Att låna istället för att köpa nytt.....	50	Tack till.....	116
Wikipedia – En global plattform för delad kunskap.....	55	Om Mötesplats Social Innovation.....	117

FÖRORD

Den här skriften riktar sig till dig som är intresserad av social innovation och kollaborativ ekonomi, oavsett om du är nybörjare eller satsar på att bli expert inom området. Vår ABC är tänkt som en manual; en handbok som ska väcka intresse och vägleda dig som läsare in i ett nytt och spännande område.

Vi på Mötesplats Social Innovation ser den kollaborativa ekonomin som en positiv samhällsutveckling, som

på många sätt kan bidra till en mer hållbar livsstil, en utveckling som vi därför vill belysa mer.

Vad som bland annat gör kollaborativ ekonomi aktuellt och intressant just nu är möjligheten till skalbarhet via användarvänliga it-plattformar, appar och sociala medier. Den nya digitala tekniken möjliggör samhällsförändring i stor skala, effekterna ser vi till exempel i form av lösningar på stora samhällsutmaningar, sociala innovationer. Även om kollaborativ ekonomi ökar kraftigt så är rörelsens omsättning fortfarande relativt liten. Men det som motiverar vår uppmärksamhet är potentialen och innovationsförmågan. I skriften har vi valt att fokusera på svenska exempel, för att vi vill visa hur den kollaborativa ekonomin tar sig uttryck i Sverige.

Mötesplats Social Innovation arbetar med några särskilda fokusområden som är grunden för utvecklingen av social innovation: Samverkansmodeller, Finansiering och Effektmätning, Affär och Samhällsnytta samt Forskning och Utbildning. Vi har som uppdrag att ta fram ny kunskap och belysa nya fenomen och trender som kan ge innovationer för samhället. Den kollaborativa ekonomin är en sådan möjlighet.

Hanna Sigsjö, Verksamhetsledare
Charlotte Ahlgren Moritz, Ordförande

INTRESSET VÄXER FÖR DEN KOLLABORATIVA EKONOMIN

Den kollaborativa ekonomin är ännu i sin linda, men intresset för området växer. Inte minst ser vi ett stort intresse från städer och regioner som ser utvecklingen av den kollaborativa ekonomin som ett sätt att profilera sig och göra platser attraktiva för människor att bo och leva på. Företag ser den kollaborativa ekonomin som ett sätt att skapa nya affärsmöjligheter och för enskilda medborgare kan kollaborativ ekonomi öppna nya sätt att umgås, att spara eller tjäna pengar och samtidigt göra något bra för samhället, genom smartare resurshantering och nya sätt att umgås och samverka.

En definition av kollaborativ ekonomi som fått stor spridning är ”En ekonomi som bygger på distribuerade nätverk av sammankopplade individer och gemenskaper snarare än centraliserade institutioner, och som förändrar hur vi kan producera, konsumera, finansiera och lära”. Detta är en definition som tagits fram av Rachel Botsman, som är en av de ledande experterna inom området.

FLERA DRIVKRAFTER SAMSPELAR

Ekonomiska, miljömässiga, sociala drivkrafter samspelar för att driva på utvecklingen av kollaborativ ekonomi liksom teknisk utveckling och digitalisering. I kölvattnet av finanskriser söker människor billigare sätt att möta sina behov och nya sätt att försörja sig. Inte minst har utbredd arbetslöshet varit en viktig drivkraft för framväxten. Befolkningstillväxt, framförallt i städer, en ökad andel äldre i den västerländska befolkningen och ökad social isolering är andra faktorer som lyfts fram.

En ökad medvetenhet om klimat och miljöfrågor gör att nya modeller växer fram som ifrågasätter överkonsumtion av energi och råvaror. Såväl i samhällsdebatten som i företagsstrategier och inom politiken ökar fokus på en mer cirkulär ekonomi, det vill säga att använda jordens resurser i cirkulära flöden. Exempelvis kan det ske med innovativa affärsmodeller som delande av resurser, vilket kan ge såväl affärsmässiga fördelar som vinster för miljön och för samhället i stort. Den digitala revolutionen är en stark drivkraft för den kollaborativa ekonomins framväxt. Med hjälp av sajter, appar, nya betalningsslösningar, användarvänliga digitala plattformar, sociala medier samt GPS-funktioner kan man enkelt matcha behov och efterfrågan med tillgängliga resurser och öppna nya former för att samarbeta och skapa tillsammans.

Men det finns också stora utmaningar med utvecklingen. Hur ska vi betala skatt när allt fler väljer att

delar produkter och tjänster? Vad händer med jobben? Vad händer med våra välfärdssystem? Om man ser på kollaborativ ekonomi som en ny ekonomisk modell, är det centralt att fråga sig om den kommer att skapa ökade ekonomiska klyftor, eller bidra till att utjämna dem? Hur påverkas försäkringar och lagstiftning?

SNABBA SAMHÄLLSFÖRÄNDRINGAR

Utvecklingen av den kollaborativa ekonomin kan bland annat ses som ett utslag av stora samhällsförändringar genom digitalisering, teknikutveckling, nya konsumtionsmönster och ökad miljömedvetenhet. Samtidigt pågår en mycket stor förändring av arbetslivet, med bland annat tilltagande datorisering och robotisering där fler jobb, och andra jobb än vad man hittills föreställt sig, i framtiden kommer att ersättas av datorer och robotar. Vissa beräkningar tyder på att så mycket som hälften av alla arbetstillfällen kommer att automatiseras under den kommande 10–20-årsperioden. Det är svårt att förutse exakt hur arbetsmarknaden kommer att påverkas på sikt. Förmodligen kommer framväxten av den kollaborativa ekonomin att vara en viktig del i att forma framtidens arbetsmarknad.

Samtidigt som samhällsförändringar driver på utvecklingen av det vi tycker är ett nytt fenomen, så knyter kollaborativ ekonomi an till beteenden och former för organisering som har en lång historia. Att dela och skapa resurser tillsammans har vi gjort i alla tider. Vi ser tydliga kopplingar till den kooperativa traditionen samt vår vilja och önskan om att gemensamt äga och ta hand om sådant som kan komma hela samhället till gagn.

NÅGOT OM STORLEKEN

- En undersökning av organisationen Nesta om kollaborativ ekonomi i Storbritannien visar att en fjärdedel av landets befolkning har använt digitala plattformar för att få tillgång till varor, tjänster, pengar och kunskap.
- Konsultföretaget PwC uppskattar i en undersökning att den globala volymen i "The Sharing Economy" kommer att växa från 15 miljarder dollar 2013 till 335 miljarder dollar 2025.
- Investeringsvolymen från riskkapital inom kollaborativ ekonomi uppgår enligt experten Jeremiah Owyang, som grundat företaget Crowdcompanies, till cirka femton miljarder amerikanska dollar. Att jämföra med närmare femton miljarder för företag inom sociala nätverk som Facebook, Twitter, LinkedIn och Youtube.
- Sommaren 2013 deklarerade 15 amerikanska städer sitt stöd för en "Shareable Cities resolution" för att stötta framväxten av kollaborativ ekonomi.
- Airbnb, som startade 2008, hade i december 2014 cirka en miljon boenden i listade i 192 länder.
- BlaBlaCar, som startade 2006, har 20 miljoner användare i ett tiotal Europeiska länder och har nyligen lanserats i Indien.

BILLIGARE, ROLIGARE OCH SKONSAMT FÖR MILJÖN

Skjutsgruppen är en ideell samåkningsrörelse med över 50 000 deltagare som har registrerat sig på rörelsens hemsida och berättat att de antingen erbjuder eller ber om skjuts. Deltagarna reser tillsammans för att det är skonsamt för miljön, billigare och för att de tycker att det är roligt att dela. Nu inleder Skjutsgruppen ett samarbete med Hertz.

Rörelsens formella namn är Den ideella samåkningsrörelsen Skjutsgruppen. Allt tog sin början 2007 när Mattias Jägerskog bjöd in sina vänner.

– 2007 bjöd jag in mina vänner, som i sin tur bjöd in sina vänner, för att se om vi via kommunikation kunde underlätta för mer samåkning och kollaborativ ekonomi. Vid den här tiden började sociala medier bli heta och sedan dess har de bara blivit hetare. Vi ville inte bara prata om samåkning, utan vi ville verkligen åka tillsammans. Därför pratade vi redan från början

”Vi är en massa olika privatpersoner som säger: jag vill dela ett fordon!”

om Skjutsgruppen som ”en idé och en praktisk handling”, säger Mattias.

Där och då startades Skjutsgruppen. Via sociala medier och www.skjutsgruppen.nu sammanför de människor som samtalar med varandra och delar cyklar, bussar, bilar och båtar.

– Vi är en massa olika privatpersoner som säger: jag vill dela ett fordon! Och andra människor som säger: jag vill vara med! Om vi inte gör det här tillsammans så blir det inget. Vi:et är viktigt. Det är också viktigt att poängtera att vår rörelse är ideell; vi är ingen taxirörelse. Det handlar om privatpersoner som erbjuder platser i sina fordon på en sträcka de annars skulle ha kört, säger Mattias.

ÖKA SAMÅKNING

Utöver de transporter som delas via hemsidan och sms så jobbar Skjutsgruppen med både byar och kommuner, för att samordna pendlingstransporter och öka samåkningen. De samarbetar också mycket med kollektivtrafiken.

Cirka hundra personer arbetar ideellt med att, som Mattias uttrycker det ”underlätta för rörelsen”. Det kan handla om allt från programmering till att dela ut bullar till kollektivtrafikanter.

– Att vi är en rörelse är centralt. När vi skulle ta fram vår hemsida så samlade vi in 200 000 kronor via crowdfunding. Vi funderade över om vi som deltagare i rörelsen kunde samarbeta på flera plan, och det visade sig att många ville vara med. Vi använder begreppet ”deltagarkultur” för att beskriva detta; alla skjutsgruppare är deltagare. Det går inte att göra Skjutsgruppen ensam, säger Mattias.

När det gäller definitionen av kollaborativ ekonomi handlar det, som Mattias ser det, just om den typen av deltagarkultur som finns i Skjutsgruppen. Han förespråkar transparens, öppenhet och platta strukturer.

ALDRIG HIERARKISKT

– Det är aldrig hierarkiskt och det är ingen som tvingar dig att vara med. Värdeskaparna är vi själva, alla vi deltagare som delar med oss. En av fördelarna med

kollaborativ ekonomi är just att tillgång sätts framför ägande, säger Mattias.

Han menar också att många av dem som är med i Skjutsgruppen delar tankarna bakom kollaborativ ekonomi och därmed gärna delar även annat än transporter. Gränsen för delandet går inte heller vid Sveriges gränser, utan rörelsen är internationell.

– Den kollaborativa ekonomins utmaning är att det inte blir en rörelse för de redan privilegierade; bara för dem med tillgång till information, modern teknik, fordon och så vidare. Vi arbetar för att människor ska komma närmare varandra, både rent fysiskt och i sin syn på varandra. Det är då vi blir deltagare, medmänniskor och vänner.

MILJÖVÄNLIGT RESANDE

Sedan 2008 arrangerar Skjutsgruppen varje år Samåkningsdagen eller The International Ride Sharing Day, i oktober. Under den dagen uppmärksammas det miljövänliga och gemensamma resandet. Under Samåkningsdagen 2014 var Skjutsgruppens syn på samåkning på agendan i 17 länder samtidigt.

Mattias känner sig mycket nöjd med hur Skjutsgruppen utvecklats så här långt och tycker det känns extra roligt att de vid flertalet tillfällen fått vara en inspiration för andra, även internationellt. Skjutsgruppen ökar med cirka 1 000 personer per

1 623 948

SAMÅKNINGSKILOMETER

har erbjudits med buss, bil, cykel och båt 2014

 40 VARV
runt jorden

eller 1033 gånger Trelik-
röset - Öresundsbron

1000 TON CO2

8 629 219 SEK

insparat om alla platser fyllts upp

Cirka 50 000 personer är deltagare i den ideella samåkningsrörelsen Skjutsgruppen. 2014 erbjöds det inom gruppen 1 623 948 samåkningskilometer med buss, bil, cykel och båt. På deras hemsida är det enkelt att registrera sig och därefter berätta om du ber om eller erbjuder skjuts. Resten av kommunikationen sker via sms. Läs mer på www.skjutsgruppen.nu

**”Vi kommer fortsätta att dela,
dela med oss och ge gåvor.
Och alla får vara med! ”**

månad. Fler och fler över 55 år ansluter sig och många delar tanken om att identiteten inte ligger lika mycket i det privata ägandet som det en gång gjort.

– Vi ser positivt på framtiden och kommer att följa våra två befintliga riktningar: vi kommer fortsätta att vara både jätte-lokala, ner på bynivå, och samtidigt underlätta för den kollaborativa ekonomin internationellt. Vi kommer fortsätta att dela, dela med oss och ge gåvor. Och alla får vara med! avslutar Mattias.

I maj 2015 inledde biluthyrningsföretaget Hertz ett samarbete med Skjutsgruppen. Upplägget bygger på att Hertz kommer att uppmuntra sina kunder att ta med en eller flera samåkare på vägen, när de ändå är ute och kör med sin hyrbil.

HUR HÄNGER KOLLABORATIV EKONOMI IHOP MED SOCIAL INNOVATION?

Begreppet social innovation brukar förklaras som innovativa tjänster, produkter, processer och metoder som strävar efter att möta samhällets utmaningar. Fenomenet är inget nytt, utan har uppstått i alla tider i form av allt från daghem och bibliotek till dagens mikrofinansier, fair trade och initiativ som Wikipedia. Behovet av sociala innovationer har dock ökat på senare tid, eftersom vårt samhälle bland annat präglas av en ansträngd offentlig ekonomi, demografiska förändringar, folkhälsoutmaningar, migration, klimatförändringar. I Europa är social innovation en av hörnstenarna i EU:s forsknings- och innovationsprogram Horisont 2020.

NYA SAMVERKANSMODELLER

Vi behöver sociala innovationer för att vårt samhälle ska fortsätta utvecklas, för att vi ska få ökad tillväxt och för att våra gemensamma funktioner ska

moderniseras i takt med att den tid som vi lever i förändras och förnyas. Vi ser helt nya företagsformer, nya branscher och nya samverkansmodeller växa fram i kölvattnet av att samhällsbehoven förändras. Utvecklingen av sociala innovationer kräver delvis nya finansieringslösningar och nya former av samverkan. De senaste åren har vi sett flera nya samverkansplattformar metoder och lösningar ta form, med ett syfte att samlas kunskap och kompetens samt öka tillgången till kapital för social innovation. Lösningar som på olika sätt tar hänsyn till behovet av långsiktighet, hållbarhet och de sociala innovationernas tvärssektoriella karaktär.

KOLLABORATIV EKONOMI FÖR SOCIAL INNOVATION?

Parallellt och delvis överlappande med det ökade intresset för och utvecklingen av social innovation har fältet kollaborativ ekonomi växt fram. I vårt västerländska samhälle överutnyttjar vi idag jorden samlade resurser på ett ohållbart sätt och med dagens takt på resursförbrukning skulle vi behöva flera jordklot. Samtidigt har ekonomisk utsatthet brett ut sig i kölvattnet av den finansiella krisen. Fördelningen av ekonomiska resurser i samhället blir alltmer ojämlig och ökade sociala klyftor skapar spänningar och proteströrelser.

De nya modeller för värdeskapande som växer fram inom kollaborativ ekonomi kan ofta ses som exempel

på social innovation eftersom de nya lösningarna har en stor potential att bidra till ökad ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet. Inte minst genom att göra det möjligt att skapa värde och använda resurser på ett smartare och mer hållbart sätt. När vilande eller underutnyttjade resurser används på nya sätt (som fordon, utrymmen, kläder, utrustning, kompetens, tid och finansiella resurser) kan det öppna upp möjligheter till inkomst, miljövinster och ökad social tillit.

Att denna potential för ökad miljömässig, social och ekonomisk hållbarhet realiseras är dock inte självklart. Kollaborativ ekonomi inrymmer såväl modeller som främst inriktas på att maximera ekonomisk avkastning, utan hänsyn till exempelvis inkomstfördelning, demokrati och miljö, som nya modeller som kombinerar affärsnytta och samhällsnytta.

Som vi kommer att se i denna skrift kan kollaborativ ekonomi vara en väg att främja social innovation, men det är inte självklart att det är så.

MÅNGA MINDRE INVESTERINGAR BLIR STORA TILLSAMMANS

Att gå ihop om att betala och stötta en företeelse eller ett företag är inte nytt, varken i Sverige eller internationellt. Men med hjälp av internet, sociala medier och smarta telefoner har utvecklingen inom det som kallas crowdfunding snabbt vuxit sig större. FundedByMe, med sin bas i Sverige, är bland de ledande i branschen och ser fram emot att satsa på det senaste nya: crowdlending.

– Facebook, Google och smartphones har inneburit en stor förändring och nya möjligheter, framför allt när det gäller delaktighet. 2010 började fenomenet crowdfunding bli stort i USA och ett år senare lanserade vi FundedByMe i Sverige, säger Daniel Daboczy som grundat och äger FundedByMe tillsammans med Arno Smit.

Anledningen till att företaget startades var att Daniel och Arno själva försökte få en idé finansierad via crowdfunding i USA, men fick avslag för att de inte var

amerikaner. Då blev de sura, tog saken i egna händer och bestämde sig för att ta fenomenet till Europa.

Istället för att direkt kopiera den amerikanska modellen – ”om du ger mig en peng som stöttar min satsning så får du en gåva av mig om ett tag, om satsningen bär sig” – så bestämde de sig för att istället finansiera bolag och affärsidéer genom deläggande och lån.

SAMDELTAGANDE OCH SAMÄGANDE

– USA har en helt annan tradition kring filantropi och att be om pengar för att få en pryl. I Sverige kändes det enklare att skapa ett upplägg som byggde på samdeltagande och samäggande. I Sverige förstår vi äggande och deläggande. Formalian kring detta är också betydligt enklare här än i USA, säger Daniel och fortsätter:

– Vi har inte haft ett lika stort fokus på pengar som de har i USA, utan har snarare sett dem som en positiv sideeffekt. Det intressanta med crowdfunding är ju de människor som är villiga att stötta dig. Bättre ambassadörer, reklampelare och produkttestare är svårt att tänka sig, säger Daniel.

Även om det i dag går bra för FundedByMe så var det första året trögt, minns Daniel. Det var inte så många som trodde på dem, fenomenet var nytt och många var avvaktande. Sedan dess har mycket hänt.

– I dag litar folk mer på oss. De förstår mer, är mer mogna och trygga. Många har läst om några av våra

Daniel Daboczy. Foto: FundedByMe

FundedByMe har sin bas i Sverige och är en webbplattform för crowdfunding. Företaget grundades 2010 och har i dagsläget (våren 2015) drygt 50 000 registrerade investerare och är aktiva i åtta länder. Den genomsnittlige investeraren investerar cirka 35 000 kronor om året. Hittills har de hjälpt 100-tals bolag att få kapital och har totalt samlat in runt 100 miljoner kronor. En seriös granskning och sällning av projekt- och produktidéer sker hela tiden: endast runt åtta procent av de som vill vara med släpps fram. Läs mer på www.fundedbyme.com

framgångar och de har sett idéer realiseras. Självklart tar alla som investerar en risk; du kan förlora dina pengar. Men du kan också tjäna oerhört mycket. Det handlar ofta om att köpa in sig så tidigt som möjligt. Alla tar den risk de känner sig bekväma med, säger Daniel.

NY TYP AV INVESTERARE

Daniel menar att crowdfunding har öppnat upp för en ny typ av investerare: dels de som inte passar in i den gängse mallen för vem eller vad en investerare ska vara, dels de som inte har råd att göra de riktigt stora investeringarna. Även entreprenörerna de möter är av ett visst slag, menar han och förklarar:

– Om du inte ”passar in i mallen” för en investerare ger crowdfunding dig en chans. Här kan du investera såg 5 000 kronor och ändå få vara med på en resa och ”leka affärsängel” lite. Många av våra investerare vill få mer access till tidiga cases. De har kanske en lite mindre börs, men ofta mer energi.

Entreprenörerna beskriver han så här:

– De entreprenörer vi möter har sökt men inte fått finansiering någon annanstans. De inser också att det vi gör inte bara handlar om pengar. Om du får 50 personer som investerar i ditt projekt eller i din produkt har du också 50 personer som kan erbjuda dig kunskap och som kan ge dig vind i seglen. Det kan på många vis vara så mycket bättre än att ha en investerare.

VAD ÄR CROWDFUNDING?

Crowdfunding handlar om att flera personer går ihop och investerar i företag eller projekt som befinner sig i ett startskede. Även om varje investerare oftast bidrar med relativt små belopp, kan den sammanlagda summan ändå bli stor för den organisation eller det företag som investeringen görs i. Kampanjerna om att få ihop pengarna görs så gott som uteslutande via internet och då ofta via en crowdfunding-webbsida, exempelvis FundedByMe.

Det finns, enkelt uttryckt, tre former av kampanjer:

1. Antingen ersätts de som stöttar en idé eller ett företag med någon form av gåva.
2. Eller så får de aktier eller andelar i det aktuella företaget.
3. Den nyaste modellen är lånebaserad: du lånar ut pengar och får en bestämd räntesumma utbetald varje månad.

MYTER OCH FÖRDOMAR

Den största utmaningen och det största hindret för crowdfunding är, som Daniel ser det, myter och fördomar om hur finansiering ”ska” gå till.

– Myterna och praxis i branschen är det jag brottas mest med. Kollaborativitet är hett just nu och nu har vi mognat tekniskt för att ta det till nästa nivå. Vi har ett behov av att vara kollaborativa och finansvärlden är den sista bastionen. Nu har vi tagit det analoga mötet till en digital plattform, där du kan sitta mitt i natten och göra din finansiering. Framåt tror vi att allt mer kommer att ske mobilt och vi hoppas bli starka även där.

Inför 2015 tar FundedByMe sitt nästa steg: crowdlending. En tryggare variant än att gå in med en investering.

– Vi tror starkt på och satsar mycket tid på att få en enklare ingång till vår bransch. Om du ställer upp med ett lån får du ränta tillbaka varje månad. Möjligheten att lite senare köpa in sig och bli delägare finns självklart. Crowdlending blir ytterligare ett verktyg för det kollaborativa ägandet, avslutar Daniel.

VAD ÄR KOLLABORATIV EKONOMI, EGENTLIGEN?

Vissa menar att den kollaborativa ekonomin håller på att revolutionera vår ekonomi och vårt samhälle i stort, andra är mer tveksamma. Fenomenet började få större spridning för ungefär fem år sedan och har sedan dess växt snabbt. Det är fortfarande svårfångat, men berör fler och fler delar i samhället och våra liv.

Kanske har du redan kommit i kontakt med kollaborativ ekonomi, utan att riktigt inse det? Kanske har du bott hemma hos en privatperson via Airbnb eller Couchsurfing när du varit på resande fot? Eller kanske samåkt på en kortare eller längre sträcka via Skjutsgruppen eller hyrt en bil av en privatperson genom Flexidrive? Andra exempel på kollaborativ ekonomi kan vara att fixa skidor till barnens utflykt genom Fritidsbanken, finansiera ett uppstartsprojekt via små lån från många människor via FundedByMe, att gå en utbildning via internet på valfritt universitet eller att odla tillsammans med grannar. Kollaborativ ekonomi är ett brett område som kanske hittills främst uppmärksammats i Sverige genom globala fenomen som Airbnb och Uber.

Men det omfattar också klädbibliotek, gräsrotsfinansiering (crowdfunding), gratisbutiker (butiker där man kan hämta saker gratis som andra skänkt), maker-spaces (verkstadsliknande miljöer som uppmuntrar till delning av kunskap, verktyg och idéer) och mycket mer. Kort kan man säga att det handlar om nya innovativa sätt att ”skapa värde”, det vill säga att göra positiv skillnad för individer, organisationer eller för samhället i stort. Det handlar också om att dela på fysiska och andra resurser.

UBER

Uber grundades 2009 i San Francisco och kopplar ihop resenärer och chaufförer. Via webben registrerar du dig som användare, som passagerare eller chaufför. Genom appen och GPS kan du, när du behöver tjänsten, snabbt få kontakt välja en chaufför i närheten. Uber finns i dag i 70 städer världen över, inklusive i Stockholm och Göteborg. En het debatt finns om Uber ska räknas till kollaborativ ekonomi eller inte. Se www.uber.com

Utbyten sker ofta direkt mellan privatpersoner, i nätverk och via digitala plattformar. Det innefattar såväl kommersiella marknadskrafter som ideella rörelser och offentlig verksamhet.

TILLGÅNG FÖRE ÄGANDE

En viktig princip inom kollaborativ ekonomi är tanken om att tillgång är viktigare än ägande. Det betyder till exempel att det är viktigare att kunna förflytta sig än att personligen äga en bil. Att ha ett rykte som någon att lita på blir en värdefull tillgång i utbyten, inte minst på digitala mötesplatser där främlingar möts. Tillit är det som möjliggör utbyten där människor kan få tillgång till sådant de behöver och erbjuda sådant som de har. Att göra tillsammans är centralt – låna, dela, byta, hyra, sälja i andra hand, ge, få eller skapa gemensamt.

Tydliga exempel på underutnyttjade tillgångar kan vara fordon, fritidsartiklar, hushållsapparater eller verktyg som vi sällan använder. En personbil används till exempel i genomsnitt cirka 1 av dygnets 24 timmar, medan en bormaskin under sin livstid används ungefär i en kvart. Men det kan lika gärna handla om kunskap och färdigheter, tid, lokaler och utrymmen, energi eller finansiellt kapital. Här finns stor potential att bidra till ökad ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet. Inte minst genom att göra det möjligt att använda resurser på ett smartare och mer hållbart sätt.

Kollaborativa lösningar kan skapa relationer och nätverk mellan människor och därmed motverka socialt utanförskap. De kan vara ett sätt att utveckla mer inkluderande och demokratiska lokalsamhällen samt ge möjligheter till försörjning och ekonomiskt välstånd. Att ökad miljömässig, social och ekonomisk hållbarhet verkligen uppnås är dock inte självklart.

KRITIK VÄXER FRAM

Under senare tid har en skarp kritik växt fram mot stora aktörer som Uber, Airbnb, Taskrabbitt med flera. Kritikerna menar att om regleringar och affärsmodeller inte medvetet utformas för att styra mot ökad social och miljömässig hållbarhet, så kan den kollaborativa ekonomin istället ge negativa samhällseffekter. Framst pekar man på effekter som rör arbetsmarknad, förmögenhetsfördelning och miljöpåverkan. De digitala plattformarna är inte arbetsgivare, men fungerar som mellanhänder i utbyten mellan enskilda personer, vilket kan ge mer osäkra arbetsförhållanden där etablerade välfärdssystem inte fungerar. När omfattande investeringar i riskkapital driver fram ett tryck på snabb ekonomisk avkastning, kan förmögenheterna som byggs upp framst gynna de redan ekonomiskt starka och möjliga miljövinster komma i skymundan.

GODA FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR KOLLABORATIV EKONOMI I SVERIGE

Vad ska stora företag ha för roll när människor kan få vad de behöver av varandra? Denna provocerande fråga är en viktig utgångspunkt för Jeremiah Owyang, från företaget Crowdcompanies. Jeremiah är en framtidsspanare inom kollaborativ ekonomi och en av dem som spår att områdets utveckling kommer att förändra samhället och ekonomin i grunden.

Jeremiah Owyang menar att i Sverige och Skandinavien kan kollaborativ ekonomi ha särskilt goda förutsättningar för att slå igenom stort.

– Skandinaver har en hög grad av tillit i samhället, vilket ökar sannolikheten för att vilja engagera sig i den typ av utbyten som sker i den kollaborativa ekonomin. Jag tror också att traditionen av att ha fokus på det gemensamma bästa i samhället och den höga it-mog- naden kan bidra till en stark utveckling, säger han.

LISTAT INVESTERINGSVOLYMER

Jeremiah Owyang har sammanställt en lista över investeringsvolymerna för startups inom kollaborativ ekonomi. Listan jämför bland annat volymen av riskkapital inom detta område med hur mycket som investerats i företag inom sociala nätverk (som Facebook, Twitter, LinkedIn och Youtube).

I februari 2015 ligger investeringsvolymen inom kollaborativ ekonomi, enligt Jeremiahs beräkningar, på cirka elva miljarder amerikanska dollar. Att jämföra med närmare sex miljarder för företag inom sociala nätverk.

– Investeringsvolymerna i nya startups inom kollaborativ ekonomi ger en bild av storleken på denna förändringsvåg, säger Jeremiah.

BIKAKA SOM ILLUSTRERAR

Jeremiah Owyang har sin bas i San Fransisco i USA, med världen som arbetsfält. Han är flitigt anlitad som föreläsare inom kollaborativ ekonomi och författare till publikationen ”The collaborative economy” från 2013, som fått stort genomslag i diskussionerna inom området. Han driver också en blogg där han delar sina insikter och kartläggningar av vad som händer inom kollaborativ ekonomi.

Bland annat har Jeremiah tagit fram en grafisk bild av området, i form av en bikaka, som han kallar ”Collaborative economy honeycomb”. Beskrivningen

TOP-FEM FÖR START-UPS INOM KOLLABORATIV EKONOMI

(sett till investeringsvolym)

1. Uber: 2,7 miljarder amerikanska dollar (Transport)
2. Lyft: 962 miljoner amerikanska dollar (Transport)
3. Ola: 925 miljoner amerikanska dollar (Transport)
4. Airbnb: 795 miljoner amerikanska dollar (Logi)
5. Kuaidi: 600 miljoner amerikanska dollar (Transport)

är framför allt inriktad på de tjänster som bygger på monetära utbyten. Första versionen av grafiken kom i maj 2014 och i december av 2014 kom en uppdaterad version, som växt till tolv delar från ursprungliga sex. De första var varor, mat, tjänster, transporter, utrymme och pengar. De som tillkommit är lärande, hälsa och välmående, logistik, företag, allmännyttiga tjänster och kommuner.

– Utvecklingen har gått i tre faser. Under interneteran kunde ett fåtal publicera innehåll på webben och sprida till många. Under den sociala eran (med framväxten av sociala digitala nätverk, reds anm) kunde människor dela digitalt innehåll och göra saker tillsammans på nätet. I den kollaborativa eran kan människor nu dela

Foto: Dan Taylor/Heisenberg Media

Jeremiah Owyang har grundat företaget Crowdcompanies, som hjälper stora företag att navigera i den framväxande kollaborativa ekonomin. Läs mer på www.crowdcompanies.com

fysiska tillgångar och i ökad grad samarbeta i den fysiska verkligheten. Människor, i olika grupperingar eller gemenskaper, får mer makt, börjar fungera mer som företag i sig och kan samarbeta för att få vad de behöver av varandra, säger Jeremiah.

FÖRÄNDRA AFFÄRSMODELLER

Genom digitala plattformar på internet kan människor tillgodose varandras behov, istället för att handla från stora företag.

– Utmaningen för stora företag är att förändra sina affärsmodeller, så att de kan bygga in de nya möjligheter som öppnas i sina egna värdekedjor och skapa värde tillsammans med enskilda individer och grupper av individer. De varumärken som lyckas med detta kommer att bli vinnare i den ekonomi som växer fram samt få ökad lönsamhet och klara sig bättre genom att vara mer innovativa och snabbfotade, säger Jeremiah.

En annan viktig trend som Jeremiah ser just nu är att stora företag ingår partnerskap med nystartade företag inom den kollaborativa ekonomin. Som exempel kan nämnas klädföretaget Patagonia, som samarbetar med den digitala marknadsplatsen eBay för att uppmuntra människor att köpa och sälja använda plagg och inte bara köpa nya från Patagonia. Hotellkedjan W Hotel samarbetar med Desks Near Me för att erbjuda arbetsplatser till sina hotellgäster.

”VÅRA LAGAR OCH REGELSYSTEM BEHÖVER ANPASSAS TILL KOLLABORATIV EKONOMI”

Janelle Orsi har praktiserat att leva kollaborativt sedan ett antal år genom att bland annat samodla, dela kontor och äta ”kollaborativa middagar”. 2009 skrev hon boken ”The Sharing Solution” som handlar om hur delande kan hjälpa oss spara pengar, förenkla i vardagen och bygga gemenskap. ”Delande gör det möjligt för oss att leva mer hållbart och att sänka våra kostnader, men det ger oss samtidigt möjligheter att leva ett roligare och mer intressant liv”, säger hon.

Janelle Orsi är amerikansk jurist och en internationellt välkänd profil bland experter inom kollaborativ ekonomi. Hon arbetar mycket med hur lagar och regler kan utvecklas och anpassas och inbjuds som talare på internationella konferenser och bloggar, bland annat på sajten Shareable.net.

Hon driver sedan 2009 ett juridiskt center med inriktning på delandets ekonomi i Oakland i Kalifornien. 2012 publicerade hon boken ”Practicing Law in the Sharing Economy”, som är en slags vägledning för att hantera legala aspekter i detta snabbt framväxande område.

Janelle menar, likt många andra, att dagens rättsystem bygger på principer som inte är helt lätta att hantera i den kollaborativa ekonomin.

– Vi kommer att behöva en massa duktiga jurister och andra som kan hjälpa till och anpassa våra lagar och regelsystem till det nya som växer fram, säger Janelle.

MÄNNISKOR OCH FÖRETAG

Hon beskriver hur lagar och regler som utvecklats under de senaste 100 åren har utgått från att de flesta människor möter sina behov främst genom att ha utbyten med relativt stora företag, som de inte har några relationer med. Vi är konsumenter som köper mat, kläder, kylskåp, bil, boende och försäkring, av olika företag.

En utgångspunkt i dagens regelverk är att enskilda människor är sårbara och behöver skydd i dessa utbyten, till exempel från produkter som kan skada eller göra oss sjuka, eller från att utnyttjas av arbetsgivare eller när vi gör en investering.

**”På grund av sin ägarstruktur
kan stora plattformar som
Airbnb, Lyft, Uber, och TaskRabbit
utvecklas till allt större och mer
centraliserade företag.”**

Foto: Åsa Minoz

Janelle Orsi har grundat Sustainable Economies Law Center i Oakland, Kalifornien. Hon har specialiserat sig på juridiken inom kollaborativ ekonomi. Läs mer på www.janelleorsi.com

Kollaborativ ekonomi bygger på utbyten i mindre skala och mellan individer som har starka incitament att behandla varandra väl och inte utnyttja eller skada varandra. Då kan många lagar och regler bli betungande; till exempel när människor erbjuder måltider i sina hem, tillhandahåller hjälp med trädgårdsarbete eller lån av verktyg i grannskapet. Det kan handla om regelverk inom hälsa och säkerhet, stadsplanering, finansmarknad, arbetsmarknad med mera.

KOOPERATIV MÖJLIG VÄG

Många av de tjänster och plattformar som växer fram inom kollaborativ ekonomi kan bryta mot befintliga lagar och regler eller finnas i en gråzon. Ibland kan de som hyr ut sin bostad till en främling, kör en person i sin bil, eller erbjuder middag i sitt hem bryta mot en rad regler, som dessutom skiljer sig åt mellan olika platser. Samtidigt kan kooperativ i det här sammanhanget vara ett sätt att skapa ett regelmässigt ramverk för att underlätta utbyten mellan medlemmarna.

När utbytena inom kooperativet handlar om att tillgodose medlemmarnas behov och inte om att skapa ett överskott för en utomstående part, kan den kooperativa formen reglera utbytena och skapa utrymme för undantag från vissa regler som tillämpas i utbyten mellan konsument och näringsidkare.

– Kooperativ som form kan vara bra för att skapa social och ekonomisk rättvisa, men i den kollaborativa ekonomin kan kooperativen alltså också vara en väg att hantera rättsliga utmaningar med utbyten mellan människor som är jämlikar, snarare än näringsidkare och konsumenter, menar Janelle.

EKONOMISK RÄTTVISA AVGÖRANDE

Samtidigt som Janelle Orsi ser möjligheter att utveckla ett mer hållbart samhälle, ser hon också faror kring utvecklingen inom kollaborativ ekonomi. Idag ökar ojämlikheten i fördelningen av ekonomiska resurser.

Janelle menar att det finns en fara i att de digitala plattformar som nu byggs upp inom den kollaborativa ekonomin ökar på ojämlikheten. Beroende på hur finansiering och ägande ser ut, kan exempelvis redan rika investerarens ekonomiska intressen gå före intressena hos dem som plattformen vänder sig till.

– På grund av sin ägarstruktur kan stora plattformar som Airbnb, Lyft, Uber, och TaskRabbit utvecklas till allt större och mer centraliserade företag, som inte nödvändigtvis kommer att bry sig om hur situationen ser ut för de människor som använder plattformen, eller om hur tillgången på jobb ser ut i ekonomin i övrigt.

Om riskkapitalister är stora finansiärer ställer de höga krav på snabb ekonomisk avkastning. Det betyder i sin tur att plattformen utformas för att skapa maximal

avkastning och mindre utifrån hänsyn till dem som är aktiva inom plattformen och som erbjuder eller använder tjänster, säger Janelle och fortsätter:

KOOPERATIV FÖRDELAR JÄMLIKT

– Även här kan kooperativa former vara en väg att reglera en mer jämlik fördelning av det värde som skapas i plattformen. I ett kooperativ får varje medlem en röst och får del av överskottet i förhållande till hur mycket ansträngning man bidragit med. Ingen enskild individ eller grupp kan driva verksamheten för egen vinning.

Loconomics i Oakland, som Janelle Orsi är rådgivare till, är ett exempel på en typ av plattform som Janelle vill se mer av. Loconomics är en marknadsplats på nätet där människor i lokalsamhället byter tjänster med varandra. Janelle kallar det ett frilansägt kooperativ. Där är både de som administrerar plattformen och de som erbjuder och/eller använder tjänster medlemmar i kooperativet. På så sätt är det medlemmarnas intresse som ska tillgodoses av plattformen.

– För att kollaborativ ekonomi ska kunna skapa ett bättre samhälle krävs att vi finner affärsmodeller och ägarstrukturer, som kooperativ, som gör det möjligt att ha fokus på social och miljömässig hållbarhet samtidigt som de ekonomiska drivkrafterna gynnar detta, avslutar Janelle Orsi.

DEN KOLLABORATIVA EKONOMINS KÄNNETECKEN

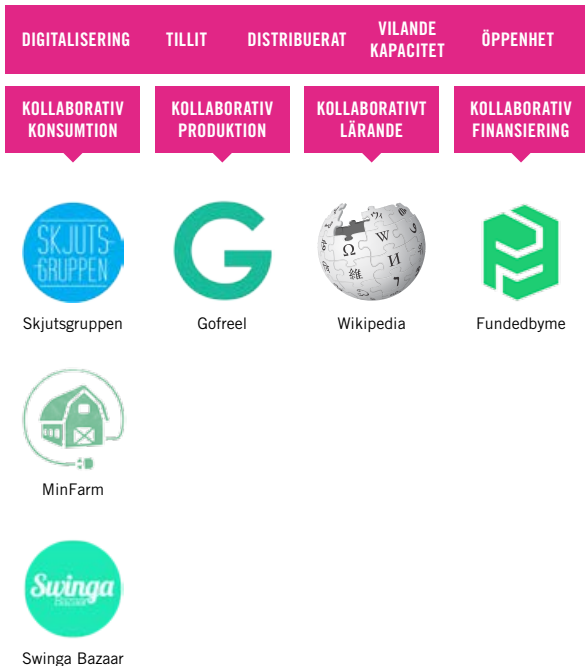
Det finns i dag en rad termer, modeller och beskrivningar som delvis konkurrerar och delvis överlappar begreppet kollaborativ ekonomi. Vi har valt att hålla oss till en förklaringsmodell som tagits fram av organisationerna Nesta och Collaborative Lab.

Att det finns en stark diskussion om begreppen inom kollaborativ ekonomi är, menar många, ett tecken på att området börjar bli alltmer betydelsefullt. Några av de termer som används mer eller mindre synonymt med kollaborativ ekonomi är: peer-economy, on-demand economy, access economy, gig economy, the mesh, we economy, sharing economy. På svenska förekommer även delningsekonomi eller delandets ekonomi.

För att beskriva kollaborativ ekonomi utgår vi från den förklaringsmodell som används av den brittiska innovationsorganisationen Nesta och Collaborative Lab, en expertorganisation om kollaborativ ekonomi som startats av Rachel Botsman. Enligt modellen har aktiviteter inom kollaborativ ekonomi fem kännetecken och kan indelas i fyra kategorier som återspeglar olika typer av aktiviteter.

KOLLABORATIV EKONOMI I PRAKTIKEN

Denna modell illustrerar fem kännetecken och fyra kategorier som tillsammans beskriver kollaborativ ekonomi som fenomen.

5 KÄNNETECKEN – KOLLABORATIV EKONOMI:

1. Möjliggörs av internetbaserad teknik.

Internet gör det möjligt för människor att samarbeta på helt nya sätt via olika digitala plattformar, appar och sociala medier, vilket öppnar för helt nya affärsmodeller. Människor kan kommunicera och interagera direkt med varandra, utan mellanhänder, i samband med ett utbyte eller någon form av ”samskapande”. Internetlösningarna ger även goda möjligheter till skalbarhet.

2. Bygger på nätverksbaserade lösningar, utan stark central organisation.

Företagen och initiativen inom kollaborativ ekonomi byggs ofta upp som relativt platta och öppna nätverk, som saknar en stark central organisation.

3. Använder outnyttjad kapacitet.

De resurser som, via kollaborativ ekonomi, kan utnyttjas bättre kan till exempel handla om allt från rum eller hela hem, parkeringsytor, fordon, verktyg och maskiner till kunskap, färdigheter, tid eller pengar.

4. Bygger på förtroende och tillit.

I flera kollaborativa plattformar används olika former av omdömen och betygssättning, där användare beskriver och betygssätter hur de upplevt den ”interaktion” de just upplevt eller köpt.

5. Välkomnar öppenhet och inkludering.

Många projekt och initiativ bygger på en öppen, transparent och gränsöverskridande kultur, med det gemensamma bästa för ögonen.

Gränserna är fortfarande flytande och olika tjänster, plattformar eller andra fenomen inom kollaborativ ekonomi svarar mot vissa kännetecken, men inte andra.

AIRBNB

Airbnb startades av två unga designers 2008 i San Francisco och är en webbaserad marknadsplats som gör det möjligt att koppla samman människor som söker tillfälligt boende med människor som vill hyra ut ett rum, en lägenhet, ett hus eller till och med ett slott. Ofta är det ett billigare alternativ än traditionella turistboenden. Både värdar och gäster skapar konton med profiler på Airbnbs webbplats och bokningarna sker direkt via webben. Efter vistelsen ger både värd och gäst omdömen om varandra. Fram till nu har 25 miljoner personer bott genom Airbnb. Idag erbjuds 1 000 000 boenden i mer än 190 länder. Se www.airbnb.com

4 KATEGORIER

Modellen på sidan 43 delar in kollaborativ ekonomi i fyra kategorier, nämligen: konsumtion, produktion, lärande och finansiering. Här förklarar vi de olika kategorierna och ger några exempel inom respektive kategori. Exempelen är av helt olika karaktär, från kommersiellt till ideellt drivna, inklusive många sociala företag och hybridformer.

1. Kollaborativ konsumtion

Med detta menas att få tillgång till varor eller tjänster genom byteshandel, uthyrning, utlåning, handel och leasing. Det handlar alltså om att utbyta, sälja eller byta tjänster eller produkter.

Exempel: Swinga Bazaar, Skjutsgruppen, MinFarm (som du kan läsa mer om på sidorna 50, 11 resp 96), Streetbank, Eatwith, Unitable, GoodGym, Sofaconcert, Hinnerdu, Taskrunner, Tiktut, Airbnb och Couchsurfing.

2. Kollaborativ produktion

Här handlar det om att grupper eller nätverk av individer samarbetar för att designa, tillverka eller distribuera varor.

Exempel: Stockholm Maker Space, Collaboratory, Wikispeed, Quirky, Etsy, Linux, OpenStreetMap, Nimber. Gofreel (läs mer om dem på sidan 81).

3. Kollaborativt lärande

Den här kategorin omfattar lärande upplevelser som är öppna för alla och där människor dela resurser och kunskap för att lära tillsammans.

Exempel: Wikipedia (läs mer om dem på sid 55), Coursera, EdX, Khan Academy, FutureLearn, Skillshare och Skilio.

4. Kollaborativ finansiering

Här rör det sig om finansiering, utlåning och investeringstjänster som erbjuds utanför traditionella finansiella institut.

Exempel: FundedByMe (som du kan läsa mer om på sidan 20), Kickstarter, Crowdcube, Crowdculture, Lendingclub, Toborrow och Bought by many.

LANDSHARE

Landshare startade i River Cottage i Storbritannien 2009 och för samman människor som vill odla sin egen mat med andra som har mark att odla på. Hittills har plattformen samlat 75 000 medlemmar. Även hjälp genom att låna verktyg eller dela med sig av kunskaper och erfarenheter av odling är delar av konceptet. Se www.landshare.net

STREETBANK

Idén med Streetbank är att underlätta delande mellan människor i ett grannskap. På Streetbanks webbplats skapar användaren en profil och berättar vad den vill dela, byta eller göra gemensamt. Idag finns Streetbank i cirka 150 länder.

GOODGYM

GoodGym grundades i London 2009 och uppmuntrar människor att kombinera träning med att göra en insats för lokalsamhället. Den digitala plattformen kopplar samman människor som vill komma ut och träna med äldre som är ensamma eller föreningar eller liknande. De som tränar kan välja mellan olika alternativ som en morot för att komma iväg. Löprundan kan kombineras med ett uppdrag tillsammans med andra som att hjälpa en ungdomsklubb med målning. Löparen kan göra ett uppdrag själv som att hämta något åt en äldre person. Eller så kan löparen regelbundet besöka en ensam äldre person som då blir löparens träningscoach. Se www.goodgym.org

ATT LÅNA ISTÄLLET FÖR ATT KÖPA NYTT

Det började med en oanvänd symaskin och jakten på en bormaskin. I dag driver Henric Barkman och Anna Sundell den ekonomiska föreningen Swinga Bazaar, med utgångspunkt i Karlstad men med siktet inställt på att nå ut bredare. Tanken är att göra det enkelt och tryggt att låna och hyra saker av varandra.

– Min partner Anna fick en symaskin i 30-årspresent och blev jätteglad för den. Nu skulle hon sy kläder! När hon två år senare upptäckte att hon fortfarande inte använt den blev hon frustrerad. Ungefär samtidigt behövde vi sätta upp en hylla, men hittade ingen bormaskin att låna. Ur den här frustrationen föddes idén till det som i dag är Swinga Bazaar, berättar Henric Barkman.

Idén grodde och utvecklades medan Anna och Henric gjorde vad de kunde för att hitta tid och struktur i sina liv för att kunna ägna mer tid åt sin idé. I dag arbetar de båda, plus ytterligare en person,

25 procent vardera med att bygga upp Swinga Bazaar som företagande i kooperativ form.

– Vi vill göra det enkelt och tryggt att låna eller hyra saker av varandra, så att vi ska slippa köpa så mycket nytt. Därmed spar vi både tid och pengar, samtidigt som vi skonar miljön och minskar klimatpåverkan. Dessutom hoppas vi att vi kan bidra till att stärka banden mellan människor som bor nära varandra, säger Henric Barkman.

PILOT I KARLSTAD

Via ett uppstartsbidrag från ALMI genomför de våren 2015 ett pilottest av sin idé i bostadsområdet Kronparken i Karlstad. En app och en webbtjänst har utvecklats, där de boende kan lägga ut saker de kan tänka sig att låna eller hyra ut till sina grannar. Många har anmält intresse att vara med och framåt sommaren hoppas Henric och Anna veta mer om vad som fungerat bra och mindre bra. För att nå ut har de gått dels via nätverk (studieförbundet ABF och andra föreningar), dels via sociala medier.

– Det vi gör är lokalt och gräsrotsbaserat. Vi har inte så mycket pengar, så vi har jobbat via kända nätverk och sociala medier, med grunden i Facebook. Just nu prövar vi oss fram i Karlstad, innan vi sen går vidare i Sverige och förhoppningsvis ut i världen, säger Henric.

”Vi vill göra det enkelt och tryggt att låna eller hyra saker av varandra, så att vi ska slippa köpa så mycket nytt.”

Henric Barkman. Foto: Lina Flodins

Swinga Bazaar testas våren 2015 i ett bostadsområde i Karlstad. Via en app och en webbtjänst kan de boende låna eller hyra saker av varandra, istället för att köpa nytt. Skonsamt för miljön, plånboken och positivt för grannsämjan. Läs mer på www.swingabazaar.se

Anledningen till att det de gör händer just nu är flera, tror Henric. Och att det finns utmaningar är heller inget han sticker under stol med:

– Dels har det skett en normförändring kring ägande i samhället. Trenden kring loppis och second hand är stark just nu. Dessutom har vi idag tekniken för att jobba med de här frågorna: sociala medier och smarta telefoner bidrar till vår utveckling. Att få det hela att gå runt ekonomiskt är den stora utmaningen för oss. Just nu finansierar vi det här själva, via vår egen arbetstid, säger han.

BRA FÖRETAGARSTÖD

Det som bland annat överraskat Henric och Anna så här långt är att de har stött på mycket bra stöd för företagande.

– Än har vi inte haft några större bakslag. Allt har i och för sig tagit lite längre tid än vi trodde, men utöver det så har det gått väldigt bra så här långt, säger Henric.

När det gäller kollaborativ ekonomi som fenomen tror Henric att det kommer att hända mycket framöver, framför allt under 2015.

– Jag tror att kollaborativ ekonomi kommer att ta över världen och utvecklas något enormt. Det är en bred rörelse med allt från små ideella initiativ till ”big business”. Jag tror att fenomenet kommer att leta sig in i samhället överallt och bli en slags ytterligare

industriell revolution. Kollaborativ ekonomi kommer också att leta sig in i traditionella företag och skapa en förändring av ekonomin.

Den internationella finanskrisen, det breda miljö-engagemanget i Sverige och de sociala normer som ändras just nu, där tillgång ställs framför ägande, är bidragande faktorer till framväxten av kollaborativ ekonomi tror Henric.

FINNS DET NÅGRA BAKSIDOR ELLER NACKDELAR MED KOLLABORATIV EKONOMI?

– Alla större samhällsförändringar innebär utmaningar. I det här fallet tror jag att konsumentskyddet är en av dem: Hur fungerar detta skydd när vi byter varor och tjänster mellan konsumenter? En annan fråga är hur vårt framtida trygghetssystem ser ut om vi alla är mikroentreprenörer. Och om vi nu köper allt färre saker, så tar vi ju bort inkomster från dem som producerar. Frågan är också vad vi gör av de pengar vi sparar på att inte köpa nytt. Om pengarna till exempel går till att resa mer, som ofta kan leda till stor klimatpåverkan, så får vi snart en rekyleffekt, avslutar Henric.

EN GLOBAL PLATTFORM FÖR DELAD KUNSKAP

Ett klassiskt exempel på kollaborativ ekonomi är Wikipedia. Sedan 2001 har detta uppslagsverk funnits på Internet, med gratis och öppen kunskap, byggd på idén att vem som helst kan läsa, redigera och lägga till artiklar.

Enligt principen många bäckar små har Wikipedia växt enormt sedan det startades i USA av Larry Sanger och Jimmy Wales. Bara den svenskspråkiga delen av Wikipedia växer med ungefär 200 artiklar dagligen, med betydligt fler redigeringar av befintliga artiklar. När detta skrivs finns nästan 2 miljoner artiklar på svenska Wikipedia.

Wikipedia bygger på en stor gemenskap av aktiva bidragsgivare, så kallade wikipedianer. Vem som helst kan vara med och det finns olika nivåer av deltagande, beroende på hur aktiv du vill vara. De som deltar med texter regelbundet väljer oftast att registrera sig som användare, vilket dock inte är något tvång för att kunna bidra med kunskap eller redigering. Det finns inte heller några krav på hur mycket du ska bidra med eller när.

NEUTRALA OCH FRIA

I sin policy och sina riktlinjer är Wikipedia tydliga med vad de är: ett uppslagsverk och inget annat. Det de i övrigt stryker under i sina grundprinciper är att de inte tar ställning, utan har en ambition att skriva sina artiklar från en neutral synpunkt. De poängterar också att innehållet är fritt och att det är viktigt att respektera övriga bidragsgivare.

Som Wikipedia själva skriver, så är öppna nätverk fortfarande nytt för de flesta av oss och ”kombinationen av frihet och ansvar kan vara svårt att hantera för många.” Och, som de själva formulerar det, ”då och då hittar individer som inte vill delta i projektet till Wikipedia. De saboterar, manifesterar sina dåligt underbyggda åsikter eller laddar upp material som definitivt inte hör hemma här.” Wikipedianerna brukar dock snabbt upptäcka försök till sabotage och se till att ”återställa ordningen”.

Strider och diskussioner om vad som är neutralt och inte samt vems röst som ska höras har flera gånger förts i vad Wikipedia kallar ”redigeringskrig”. Men än så länge har wikipedianerna enträget jobbat vidare, med siktet inställt framåt. Och lika enträget fortsätter intresset för uppslagsverket att vara stort.

Jimmy Wales. Foto: William Brawley

Wikipedia startades i USA 2001, av Larry Sanger och Jimmy Wales på multimedieföretaget Bomis, och drivs i dag av den ideella stiftelsen Wikimedia Foundation. Uppslagsverket finns för närvarande på över 280 olika språk och den engelska upplagan, som är störst, består av 4,7 miljoner artiklar. I februari 2013 innehöll samtliga Wikipediaupplagor tillsammans cirka 25 miljoner artiklar, vilket bidragit till att göra Wikipedia till en av världens största och mest besökta webbsidor. Läs mer på sv.wikipedia.org

FORSKARE BIDRAR

En av de senaste årens satsningar handlar om att försöka få fler forskare att bidra med sina kunskaper till Wikipedia, med svenska SLU (Sveriges Lantbruksuniversitet) som drivande lärosäte.

”Wikipedia blir i allt högre grad den källa där samtiden hämtar sin kunskap. Därmed borde det också vara en naturlig arena för dem som vet mest om ett ämne att dela med sig av sin kunskap”, säger SLU:s kommunikationschef Tina Zethraeus om satsningen.

Projektet drivs sedan 2013, på initiativ från Olle Terenius, docent i biologi vid SLU. I februari 2015 fick projektet anslag från forskningsfinansiären Formas, för att utvidga verksamheten. Tillsammans med Wikipedia kommer Olle Terenius att resa runt till olika universitet för att utbilda forskare i bland annat publicering på Wikipedia. Satsningen utökas därmed och består utöver SLU numera av: Göteborgs universitet, Linköpings universitet, Karolinska Institutet och Statens veterinärmedicinska anstalt.

SNABB OCH SPRETIG UTVECKLING FÅR BÅDE ROS OCH RIS

Utvecklingen inom kollaborativ ekonomi sker oerhört snabbt i global skala och tar sig många former och uttryck. Det är svårt att få en överblick och se tydliga mönster i det som sker. En del ser kollaborativ ekonomi som en väg att utveckla ett mer grönt och demokratiskt samhälle; andra ser en utveckling som kan vara ett hot mot ett hållbart samhälle.

Förespråkarna för kollaborativ ekonomi menar att fenomenet öppnar nya möjligheter för både medborgare och näringsliv samt skapar nya former av entreprenörskap. Bland möjligheterna pekar de på ett mer hållbart användande av jordens resurser och mer fokus på livskvalitet och jämlik resursfördelning.

Samtidigt finns stora utmaningar, påpekar kritikerna. Lagar och regler som ska skydda konsumenter och anställda utmanas. En del oroas för att konsumenter kan bli lurade och att arbetslivet kan utvecklas till en osäker tillvaro med tillfälliga jobb och havererade välfärdssystem.

Hela branscher omdanas och etablerade aktörer utmanas av nya sätt att tillfredsställa behov. Städer och lokalsamhällen blir experimentverkstäder för utvecklingen. Städer, regioner och regeringar världen över tar initiativ för att anpassa samhällssystemen.

VI SKAPAR TILLSAMMANS MED ANDRA

Lagar och regelverk i dagens samhälle och ekonomi skiljer på om vi gör saker av kommersiella skäl, för personlig räkning eller för att hjälpa andra och gynna ett större syfte. Exempelvis reglerar vår konsumentlagstiftning utbyten mellan näringsidkare och konsument. Vi skiljer tydligt på roller som producent och konsument, hyresgäst och hyrestagare, företagare och investerare.

Många regelverk utgår från att våra relationer bygger på konkurrens och inte på samverkan. Produktion och konsumtion av varor står i fokus, och att vi har en anställning för ett företag som ger oss en inkomst som vi använder för att köpa saker vi behöver av andra företag.

Den kollaborativa ekonomin bygger på samverkan, där människor själva medskapar mer av det vi behöver och vill ha, tillsammans med andra. Det kan ske både i det lokala samhället, eller i globala nätverk. Vad vi gör i professionellt syfte, som privatperson och som frivillig flyter samman mer.

ÖVERLAPPANDE ROLLER

Roller som till exempel konsument och producent eller kund och leverantör överlappar varandra. Det handlar mer om tjänstelogik, där inte bilen eller bormaskinen är det viktiga, utan den konkreta nyttan och effekten som de ger i användandet. Det blir mer tydligt att värdeskapandet sker i växelspelet med andra. Maktrelationerna förskjuts från centraliserade vertikala hierarkier till decentraliserade horisontella nätverk.

Många av de nya kollaborativa modellerna bygger på en digital plattform, som kopplar samman människor som har något att erbjuda, med andra människor som behöver något. Affärsmodellerna varierar liksom drivkrafterna för plattformen.

Mycket av den internationella debatten kring kollaborativ ekonomi har kretsat kring Airbnb och Uber, som blivit symboler för området. Övernattningstjänsten Airbnb har sedan starten 2008 redan hunnit bli större i antal övernattningar (över en miljon) än stora globala hotellkedjor som Hilton. Taxitjänsten Uber finns i 55 länder och deras (och liknande konkurrenters) framgångar i The Bay Area runt San Fransisco i Kalifornien minskade antalet resor med traditionell taxi med mer än hälften på knappt ett och ett halvt år.

Runtom i världen har protester från företrädare för hotell- och taxibranschen varit dramatiska. Uber möter, när detta skrivs, ett dussintal juridiska tvister bara i Europa. Airbnb anklagas bland annat för att undvika

att betala hotellskatt och även de ställs inför ett otal juridiska tvister. I olika länder och städer har man haft olika sätt att möta denna utveckling. I vissa städer och länder har Ubers verksamhet stoppats. I Amsterdam har staden samarbetat med Airbnb för att komma fram till lämpliga regelverk.

INTERNATIONELLA EXEMPEL

Långtgående initiativ för att främja positiv samhällsutveckling, genom att bana väg för kollaborativ ekonomi, har etablerats på många platser i världen. I Seoul i Sydkorea, en stad med 10 miljoner invånare, arbetar Social Innovation Bureau sedan 2012 med initiativet Seoul Sharing City, som blivit en internationell förebild. På uppdrag av borgmästare Park förändrar man lagar och regelsystem, stöttar företagande och andra initiativ inom området och uppmuntrar medborgarmedverkan.

I Amsterdam i Holland har staden en omfattande agenda i samarbete med organisationen shareNL, för att göra Amsterdam till en lysande stjärna inom kollaborativ ekonomi.

I Ecuador har landets regering tagit initiativ till en omfattande strategisk agenda, för ett mer mänskligt och miljömedvetet sätt att organisera samhället, baserat på fri och öppen kunskap. Det sker bland annat i samarbete med ett forskningsteam lett av Michel Bauwens,

grundare av P2P Foundation och en internationellt framträdande person inom kollaborativ ekonomi.

Kalifornien i USA har varit pionjärer inom kollaborativ ekonomi. Där finns initiativet BayShare, där privata och offentliga aktörer samarbetar med syftet att göra området till det bästa på jorden för delande.

Storbritannien vill forma en politik som ska göra landet till globalt ledande inom kollaborativ ekonomi. Hösten 2014 gjordes en utredning, ”Sharing Economy Review”, på den brittiska regeringens uppdrag. Utredningen gav ett antal rekommendationer till regeringen för utveckling av politiken, varav en rad nu håller på att omsättas i praktiken för att gynna områdets utveckling. Bland annat har branschorganisationen Sharing Economy UK skapats.

Den brittiska regeringen startar också två pilotstäder i Leeds och i Manchester, för att utforska nya kollaborativa lösningar inom transport, delande av offentliga utrymmen samt hälsa och omsorg.

Frankrike har gjort en ambitiös översyn över områdets utveckling. Den franska regeringen, med it-ministern som drivande kraft, kommer under hösten 2015 att lansera en nationell strategi för kollaborativ ekonomi.

I Sverige har bland annat kommunerna Göteborg, Malmö, Örebro och Karlstad börjat experimentera med att främja olika former av kollaborativ ekonomi. Exempelen är många, många fler och antalet växer snabbt.

ATT UPPDATERA POLITIK OCH REGLERINGAR

I den internationella debatten lyfts betydelsen av att uppdatera politik och regleringar som helt avgörande för att använda möjligheterna och möta utmaningarna med kollaborativ ekonomi. Mycket av diskussion och framväxande praktik kring regleringar och politik har fokuserat på utvecklingen av kollaborativ ekonomi i städer och lokalsamhällen. Några av de områden som diskuteras är:

Skatter

Vilka aktiviteter ska beskattas och varför, när och hur? Skatteinkomster behövs för att kunna tillhandahålla offentliga tjänster och nyttigheter för medborgare. Kollaborativ ekonomi kan skapa otydligheter och gränsdragningsproblem. Vart går exempelvis gränsen mellan att vara värd för främlingar i sitt eget hem och driva en hotellverksamhet?

Försäkringar, säkerhet och identifiering

Vilka nya krav ställs på försäkringar, säkerhet och identifiering? För att människor ska vilja delta i ekonomiska aktiviteter behöver de känna sig tillräckligt trygga om saker inte skulle bli som det var tänkt. Många av dagens försäkringslösningar bygger på ägande, inte på användande. Regler kring konsumentskydd bygger idag på utbyten mellan näringsidkare och konsumenter. Tillit

och säker identifiering är grundläggande i den kollaborativa ekonomin och effektiva och säkra lösningar är en förutsättning.

Markanvändning och stadsplanering

Hur behöver regelverk kring stadsplanering och markanvändning utvecklas för den kollaborativa ekonomin? Traditionellt har en uppdelning gjorts utifrån vilken typ av verksamhet som får ske inom vilka områden, som mark och lokaler för kommersiell verksamhet och industri, för boende eller för jordbruk och odling. Regelverk kan behöva anpassas exempelvis för att tydliggöra vad som gäller för korttidsuthyrning av boende, frigöra underutnyttjad mark för stadsodling och för att underlätta samåkningslösningar.

Licensiering och certifiering

Hur ska regelverk tillämpas som kräver licensiering och certifiering? Olika verksamheter som till exempel taxi, hotell och restaurang kan få mer otydliga gränser mellan tillfällig och professionell verksamhet, mellan vinstdrivande verksamhet eller inte samt om det involverar utbyten i pengar eller inte.

Offentliga aktörers egen verksamhet

Hur kan offentliga aktörer ta tillvara möjligheter som växer fram? Förutom att utforma politik och regelverk, kan offentliga verksamheter också stödja och

uppmuntra användandet av kollaborativa lösningar för att leverera bättre och mer resurseffektiva offentliga tjänster.

Arbetslivet och välfärdssystemen

Vad händer med arbetslivet, arbetsrätten och kollektivavtalen när gråzonerna blir fler? Vad man gör i ett professionellt syfte, som privatperson och som frivillig blir svårare att urskilja och många utbyten sker utan pengar eller med alternativa medel för utbyte (timmar, alternativa valutor som kryptovalutor eller lokala valutor med mera).

AKTIVA HANDLINGAR SKAPAR SAMHÄLLS- FÖRÄNDRING UNDERIFRÅN

Karin Bradley är forskare inom stadsplanering och hållbarhet på Kungliga Tekniska högskolan (KTH) och forskar bland annat på kollaborativ konsumtion. Hon undersöker vad som håller på att hända inom området i olika länder och städer samt vilka konsekvenser det kan få för hållbarhet i samhället.

– Praktik i den digitala världen, gröna konsumenter, storföretagskritiker och vanliga medborgare i olika nätverk kan stegvis omvandla ekonomin mot ökad hållbarhet genom aktiva handlingar. Men det sker inte i första hand i formella organisationer eller genom politiska program, utan genom att många människor tar beslut och gör saker i sin vardag.

Karin har gjort dokumentärfilmen ”Dela är det nya äga” om delandets ekonomi, tillsammans med filmaren

Lotta Ekelund. I filmen förklaras och illustreras fenomenet med exempel på olika former av delande från ett antal platser i världen (London, Barcelona och Malmö). Filmexemplen berör:

- Konsumtionsvaror: som verktyg, stegar och hushållsmaskiner.
- Lokaler och utrymmen: exempelvis frilansare som skapar en gemenskap och delar på bland annat kontorsplatser, skrivare, internetuppkoppling och mötesrum.
- Tjänster: människor som byter tjänster med varandra genom tidsbanker, något som blivit mycket vanligt i Spanien (där det finns cirka 300 tidsbanker).
- Öppna ”Gör-det-själv-verkstäder”: så kallade ”cykelkök” som finns på många platser i världen och flera i Sverige.

RÖRELSER SAMMANLÄNKAS

Karin har bland annat studerat så kallade gröna utopier och framväxten av en ekonomi baserad på peer-to-peer (relationer mellan jämbördiga parter). Hon menar att det finns ett antal olika rörelser som har lite olika ursprung och logik, men som sammanförs i

A portrait of Karin Bradley, a woman with curly blonde hair and blue eyes, wearing a teal shirt and a black vest. She is standing in front of a bookshelf filled with books. The background is slightly blurred, showing more bookshelves and a yellow object on the right.

”Kollaborativ konsumtion har potential att minska resursanvändande, eftersom resurser kan delas och användas av fler.”

Foto: José Figueroa

Karin Bradley är forskare inom stadsplanering och hållbarhet på Kungliga Tekniska högskolan (KTH). Hon bedriver bland annat forskning inom kollaborativ konsumtion. Läs mer på www.kth.se/profile/bradley

en gemensam ambition att skapa ett mer hållbart och demokratiskt samhälle. Rörelser kring öppen källkod och rörelser kring nya sätt att skapa och använda gemensamma utrymmen och resurser i städer är exempel på detta.

– De här olika rörelserna för samman människor som har olika drivkrafter för sitt agerande. De kan vara miljöengagerade eller drivna av demokratisering eller helt enkelt för att spara pengar. Detta betyder att de här trenderna kan förstärkas genom gemensamma intressen hos helt olika grupper som gröna konsumenter, arbetslösa och människor som har svårt att få ekonomin att gå ihop, säger Karin och fortsätter:

– Kanske är det så att de kollaborativa rörelser som nu sammanlänkas är tidiga tecken på en ny logik, bortom vinstdriven kapitalism, som skulle kunna vara en väg för ekonomin att utvecklas i mer rättvis och resursmedveten riktning.

SKÄLEN VARIERAR

Karins forskning visar att skälen till varför man väljer att dela varierar. För en del handlar det om att dra ned på privata kostnader, för andra om att ”slippa” konsumera och äga, eller för att det är roligt och ger social mening eller för att minska miljöbelastningen.

De fall när kollaborativ konsumtion fått en bred användning är när tillgången till tjänsten blivit avsevärt

”Kollaborativ konsumtion har potential att minska resursanvändande, eftersom resurser kan delas och användas av fler. Det kan också ge ökade sociala kontakter och gemenskap, eftersom delandet ofta innebär direktkontakt med andra.”

billigare och/eller smidigare än att äga. Detta gäller till exempel skiduthyrning i vintersportorter och bilpooler i många storstäder.

– Kollaborativ konsumtion har potential att minska resursanvändande, eftersom resurser kan delas och användas av fler. Det kan också ge ökade sociala kontakter och gemenskap, eftersom delandet ofta innebär direktkontakt med andra. Miljönyttan varierar mellan olika kollaborativa tjänster, och naturligtvis beroende på vad man jämför med, understryker Karin.

Karin förtydligar med följande exempel: Att använda en bilpoolsbil är miljömässigt bättre än äga en bil, medan båda dessa slås av att resa kollektivt. Eller så här: Om man köper mer begagnat kan det vara bra för miljön, men det kan samtidigt riskera att öka konsumtionen, när man lättare får tillgång till billigare alternativ.

POLITISKA STYRMEDEL

– Det finns en stor poäng med att införa politiska styrmedel, som gör det möjligt att hämta hem miljövinster och andra hållbarhetsvinster med delande. Sådana styrmedel kan vara aktuella både på nationell, och regional eller lokal nivå, säger Karin Bradley.

Karin menar också att kollaborativ ekonomi är ett område som utvecklas snabbt och kan förväntas ha en stark påverkan på samhällsutvecklingen.

– Det är dags att vi i Sverige tar till oss detta område och utvecklar en bra politik och frigör den potential som finns i sektorn, men att vi också fokuserar på hur området kan verka i en hållbar riktning. Jag skulle gärna se en utredning eller liknande på detta område. I Storbritannien gjordes hösten 2014 en offentlig utredning om strategier för att främja ”delandets ekonomi”. I Spanien och Frankrike är liknande processer på gång, avslutar Karin Bradley.

POLITISKA STYRMEDEL FÖR ATT STÄRKA KOLLABORATIV EKONOMI

Grundat på forskning samt lärdomar dragna av utvecklingen i andra länder föreslår Karin Bradley följande politiska styrmedel för att stärka kollaborativ ekonomi:

1. Ökad beskattning av resursintensiva varor, som gör det dyrare (och/eller krångligare) att köpa och äga enskilt. Man kan likaså begränsa utrymme för bilar i bostadsområden.
2. Utveckla konsumentlagstiftningen, som idag är uppbyggd kring köp mellan en professionell handlare eller ett företag och en privatperson. När det delas, hyrs eller köps mellan privatpersoner är konsumentskyddet och insynen begränsade.
3. Behåll och vidareutveckla gemensamma utrymmen som tvättstugor, festlokaler, verkstäder och andra utrymmen för delande. Det kan underlätta för att bo på mindre yta och ha tillgång till större plats vid behov: för fester, snickeri, gästövernattningar med mera.
4. Offentligt stöd till företag/sociala entreprenörer med flera, vars verksamhet bygger på resurseffektiverande kollaborativ konsumtion.

”POLITIKER KAN SPELA EN VIKTIG ROLL FÖR KOLLABORATIV EKONOMI”

Anne-Sophie Novel är en känd expert inom kollaborativ ekonomi i Frankrike, ett land som ligger långt framme i utvecklingen av området. Hon menar att kollaborativ ekonomi har potential att bli en utvecklingsväg mot ett mer hållbart samhälle, men att det samtidigt inte är givet att det blir så.

– Städer, byar eller regioner där människor bor och verkar är en bra utgångspunkt för att stimulera social innovation och möjliggöra ökad handlingskraft för människor som medborgare. Politiker kan spela en viktig roll för att kollaborativ ekonomi ska vara en positiv utvecklingskraft i detta, säger hon.

Anne-Sophie Novel pekar på att politiker till exempel kan förändra hur vi använder allmänna platser och offentliga utrymmen. De kan också verka för att öppna upp offentliga data, stötta finansiellt, sätta igång processer och projekt, med mera.

A portrait of Anne-Sophie, a woman with curly blonde hair, smiling slightly. She is wearing a light purple top and a necklace with a circular pendant. The background is dark.

”Det är framför allt i det lokala och regionala sammanhanget som strategier för ökad hållbarhet genom kollaborativ ekonomi kan utvecklas och få fäste.”

Foto: Julien Panie

Anne-Sophie är journalist, författare, bloggare och doktor i ekonomi. Hon har ett särskilt intresse för kollaborativ ekonomi och hållbarhet och bloggar bland annat för tidningen Le Monde. Läs mer om henne på demoinsenmieux.com

En viktig förändring som behövs är att dock att se till att offentliga aktörer ser sin egen roll mer som ”underlättare” (som ser till att användbara tjänster och plattformar växer fram), snarare än som genomförare och de som själva tillgodoser alla behov. Det offentliga behöver möjliggöra nya former av samarbeten mellan olika aktörer.

Utvecklingen av kollaborativ ekonomi i Frankrike fick en stark skjuts framåt när den internationella nätverksorganisationen OuiShare bildades i Paris 2012. Anne-Sophie fanns med i nätverket redan när organisationen bildades.

BLOGGAR FÖR LE MONDE

Anne-Sophie Novel har skrivit flera böcker om kollaborativ ekonomi och hållbarhet och bloggar bland annat för tidningen Le Monde. Hennes bok ”La vie share – mode d’emploi”, som är en slags handbok, gavs ut 2013 i samarbete med OuiShare och har haft stort genomslag.

– Det finns en spänning mellan kollaborativ ekonomi och den mer traditionella sociala ekonomin, eller vad vi i Frankrike kallar social och solidarisk ekonomi, säger hon.

I Frankrike arbetar ungefär en tiondel av arbetskraften i det som kallas social och solidarisk ekonomi och det finns ett väl utbyggt ekosystem av aktörer som verkar inom området. Social ekonomi är ett samlingsbegrepp för ”organiserade verksamheter som primärt

har samhällseliga ändamål, bygger på demokratiska värderingar och är organisatoriskt fristående från den offentliga sektorn”.

Sommaren 2014 infördes en ny lagstiftning i Frankrike, som syftade till att skapa bättre förutsättningar för verksamheter som vill åstadkomma positiv samhällsutveckling, oavsett om det sker i icke vinstdrivande eller vinstdrivande former.

– Den kollaborativa ekonomin kan ses som en förlängning på denna starka tradition i Frankrike. Men den ses ibland av etablerade aktörer inom social ekonomi som något urbant, digitalt och kommersiellt som inte stämmer med deras värderingar. Det är viktigt att se att det finns mycket i det som ses som nytt och hajpat i kollaborativ ekonomi, bygger vidare på verksamheter och initiativ som redan finns, inte minst inom den kooperativa rörelsen och olika gräsrotsinitiativ, säger Anne-Sofie.

ENKLA SATSNINGAR

I Bretagne har den ideella organisationen Colporterre gjort en ambitiös studie, där man bland annat kartlagt över 800 initiativ eller organisationer inom det kollaborativa fältet. En viktig slutsats från studien är att det inte bara är något för de unga digitalt uppkopplade i storstäderna. Av de drygt 800 initiativen var endast en femtedel digitala.

– Det som växer snabbt och som många tar till sig snabbt inom kollaborativ ekonomi handlar ofta om rätt enkla saker. Det kan vara byteslösningar för böcker eller kläder i grannskapet, eller initiativ kring att odla gemensamt som exempelvis ”Incroyables comestibles”, säger Anne-Sophie.

”Incroyables comestibles” är den franska varianten av ”Incredible edible” (”Otroligt ätbart”), en rörelse som startade 2008 i brittiska Todmorden, utanför Manchester. Syftet var att öka den lokala försörjningen av mat, bland annat genom gemensam odling. Idag finns rörelsen i 25 länder och på 400 orter bara i Frankrike.

ÖKAD HÅLLBARHET?

Tillsammans med forskaren Damien Demailly har Anne-Sophie fördjupat sig i förutsättningarna för kollaborativ ekonomi att bidra till ökad miljömässig hållbarhet. En viktig slutsats är att idag är det främst ekonomiska fördelar och ökad bekvämlighet som driver användningen av de nya tjänsterna och plattformarna, även om hållbarheten också spelar roll.

”Det är viktigt att regelverk och policy utformas för att verkligen synliggöra och förstärka miljömässiga fördelar.”

– Det är viktigt att regelverk och policy utformas för att verkligen synliggöra och förstärka miljömässiga fördelar. Likaså krävs det att exempelvis företag och initiativ inom kollaborativ ekonomi verkligen mäter och kan påvisa effekter för att det ska leda till miljövinster, säger Anne-Sophie.

Sedan ett par år har Anne-Sophie arbetat med regional utveckling och kollaborativ ekonomi. Hon ledde en arbetsgrupp i tankesmedjan ”La fabrique écologique” om kollaborativ ekonomi och utveckling lokalt, regionalt och i städer. I oktober 2014 publicerades arbetsgruppens rapport, som ger tre huvudrekommendationer för hur lokala och regionala offentliga aktörer kan agera:

- Kartlägg de aktörer och initiativ som finns lokalt och regionalt inom området kollaborativ ekonomi, gärna med stöd av forskare.
- Skapa processer av involvering, där medborgare bjuds in att medskapas inom ramen för större event.

- Etablera ett manifest för kollaborativa platser och regioner, liksom en kommitté som säkerställer att manifestets åtaganden efterföljs.

– Det är framför allt i det lokala och regionala sammanhanget som strategier för ökad hållbarhet genom kollaborativ ekonomi kan utvecklas och få fäste, menar Anne-Sophie.

Utanför Frankrike lyfter hon till exempel fram städerna San Francisco (USA) och Seoul (Sydkorea), som har etablerat arbetsgrupper som samlar stadens förvaltningar, företag och medborgare för att ta fram regelverk och policyförslag som kan hantera möjligheter och utmaningar inom kollaborativ ekonomi.

GOFREEL

HJÄLPSAMMA TRANSPORTER SKONAR MILJÖN

Behöver du hjälp med att få något transporterat eller skulle du kunna tänka dig att ta något med dig i fickan, väskan eller bilen när du är ute och rör på dig? Då är kanske Gofreel något för dig – en tjänst där människor hjälper varandra att transportera saker. Med hjälp av modern teknik sammanförs önskemål om transporter med tillgängliga transportörer.

Idén bakom tjänsten Gofreel är sprungen ur de svårigheter som kan uppstå framför allt på landsbygden, där de allmänna kommunikationerna kanske inte är de bästa och många har långt till affärer och annan service. Då gäller det att hjälpas åt för att få vardagen att fungera. Utöver detta vill Gofreel också bidra till att spara på miljön, genom att minska på antalet onödiga transporter.

Tobias Forngren, en av grundarna till företaget Freelway som ligger bakom tjänsten Gofreel, är själv uppväxt på landet. Som liten knackade han ofta på

hos sina grannar för att höra om de kunde köpa godis åt honom när de ändå skulle ”in till stan”. I takt med att Tobias växte upp och tekniken utvecklades, med webbsidor och tekniska och sociala plattformar, föddes idén om att skala upp tankarna kring att hjälpas åt att transportera saker och varor.

– Det här är ett gammalt behov med en ny teknisk lösning. Via vår webbsida och geotagning kan de som anslutit sig till Gofreel få relevanta förfrågningar, för att kunna hjälpa till att transportera saker när de ändå är ute och kör, berättar Johanna Tömmervik, som arbetar tillsammans med Tobias Forngren.

GRATIS ATT VARA MED

Att ansluta sig till Gofreel är gratis för privatpersoner. Företag är också välkomna att vara med; de betalar en mindre summa pengar per transport. På företagets hemsida väljer du om du kan tänka dig att ta med varor, skicka varor eller handla varor.

– När du loggar in lämnar du dina kontaktuppgifter och väljer om du också tillåter att vi kan se var du befinner dig, via din mobil eller din dators IP-adress. De som tillåter geotagning kan få mer relevanta transportförfrågningar, säger Johanna.

Gofreel började fungera på allvar från och med sommaren 2014, då hemsidan såg dagens ljus. Tobias och Johanna känner fortfarande att de lär sig nya saker

Johanna Tömmervik och Tobias Forngren. Foto: Gofreel

I dagsläget är lite över 500 personer anslutna till Gofreel, varav 30 är företag. 3–4 transporter i veckan utförs just nu, en siffra man hoppas ska öka i takt med ett ökat medlemsantal. Läs mer på: www.gofreel.se

varje dag och försöker lyssna av vad som fungerar och inte. En av de utmaningar de stött på så här långt är konsten att få med så många användare som möjligt.

– Tjänsten blir bara så bra som vi gör den. Och ju fler som använder sig av vår tjänst, desto bättre. Många av de användare vi har i dag är så kallade ”early adopters” som gillar delandets ekonomi. Om de blir våra goda ambassadörer, och vi lyckas sprida våra idéer via sociala medier, har vi goda möjligheter att växa. För vi känner att det finns fler och fler som vill hjälpa till i dag, säger Johanna.

SERVICEPUNKTER PÅ LANDSBYGDEN

Utöver själva transporttjänsterna har Gofreel också satsat på ett antal servicepunkter, framför allt på landsbygden. Det kan vara en lanthandel, en mack eller ett café. Om mottagaren av det som transporterats inte är hemma, kan varan lämnas in och hämtas på denna servicepunkt.

Om servicepunkten är en butik är det också möjligt att beställa en matkasse, som du kan få utkörd eller hämta ut samtidigt med din beställda vara.

– Vi vill öka servicen på landsbygden. Om någon äldre person till exempel skulle vilja ha en tidning kan servicepunkten lägga ut en förfrågan på hemsidan och se om det är någon som kan köra ut den till personen i fråga, förklarar Johanna.

HOPPAS VÄXA

Under 2015 hoppas Johanna att Gofreel kan fortsätta växa, bland annat genom att få med sig fler företag.

– Min personliga förhoppning är att 2015 är året när människor verkligen börjar hjälpas åt. Det är mycket på gång just nu och det finns en stor vilja att hjälpa till. För mig betyder delandets ekonomi att hjälpas åt och bidra till samhället med det man kan. Att intresset för detta växer just nu tror jag beror på att många är trötta på överkonsumtion och resursslöseri och därför vill göra vad de kan för att minska negativ miljöpåverkan, säger hon.

Under 2015 kommer Freelway också att lansera en annan tjänst, som kommer att finnas parallellt med den breda transportlösningen. De kommer att erbjuda större organisationer och offentliga myndigheter en digital plattform där de kan samordna och utveckla sina transporter. Den här idén tog Freelway ända till final i Venture Cup och de arbetar som bäst med att sjösätta den.

Det är också den här typen av logistiska tjänster som Gofreel hittills kunna tjäna pengar på. Grundarna har dessutom haft andra arbeten vid sidan om, under uppstarten, i väntan på att det blir möjligt att ta ut någon lön.

NYA METODER GER OSS NYA PERSPEKTIV

Kollaborativ ekonomi är ännu inne i ett tidigt utvecklingskede. Många menar att den pågående utvecklingen kan förändra samhället och ekonomin på ett omvälvande sätt. Frågan är vilka som blir de troliga kommande stegen?

De reaktioner som finns kring kollaborativ ekonomi kan sorteras in i två huvudkategorier:

1. Etablerade näringslivsaktörer utmanas av nya affärsmodeller som ställer de befintliga modellerna på ända. Detta är särskilt tydligt inom taxinäringen, med nya aktörer som Uber eller inom hotellbranschen med nya aktörer som Airbnb. Samtidigt ingår stora företag partnerskap med nystartade företag inom den kollaborativa ekonomin.
2. Offentliga aktörer har svårt att veta hur de ska agera, och reaktionerna varierar kraftigt från att bromsa till att underlätta. Samtidigt finns det en insikt hos allt fler om behovet av ny politik och nya regleringar för att svara mot utvecklingen av kollaborativ ekonomi, från det lokala planet till det nationella och det globala.

Många kontroverser och frågetecken finns och svaren kommer bland annat att bero på vilka regleringar, ägarstrukturer och affärsmodeller som växer fram. Några av de viktigaste frågorna som ännu inte fått några definitiva svar, men som diskuteras intensivt, är:

- Hur ska vi betala skatt? Kommer volymen av skatteinkomster att påverkas?
- Vad händer med jobben? Kommer människor att försörja sig på flera mindre jobb snarare än en anställning? Vad händer med våra välfärdssystem? Skapas nya sätt att försörja sig?
- Hur fördelas resurserna? Kommer de nya modellerna att skapa ökade ekonomiska klyftor, eller bidra till att utjämna dem?
- Kommer kollaborativa modeller i praktiken att leda till ett grönare samhälle?

Många företag, föreningar och samfälligheter för grannar, ideella initiativ, regioner, städer och regeringar söker sig i dag fram på nya vägar, för att utforska möjligheter och hantera utmaningar.

När man ser på betydelsen av kollaborativ ekonomi, är traditionella ekonomiska mått inte tillräckliga. Det värde som de nya lösningarna kan ge användarna och den samhällsnytta som skapas, är minst lika intressanta.

DELA UPP SAMHÄLLET

Vi har en tradition att dela upp vårt samhälle i näringsliv, offentlig verksamhet och civilsamhälle, som alla utmanas i det nya landskap som växer fram. Men den typ av initiativ och företagande som växer fram är ofta hybrider och samarbeten mellan olika sektorer och organisationstyper.

Många beskriver utvecklingen som en maktförskjutning från hierarkiska organisationer till distribuerade nätverk av individer. Vår syn på begrepp som företag, kund, konsument, leverantör, ägande och arbete utmanas. Detta ställer krav på att förstå verkliga behov och drivkrafter hos de människor som engagerar sig i företagande och andra typer av verksamheter i den kollaborativa ekonomin.

Som vi har sett är drivkrafterna varierande. Marknadskrafter och önskan att tjäna eller spara pengar möter ideella drivkrafter och sökande efter hållbarhet och meningsfulla relationer.

FOKUS PÅ SAMHÄLLSEFFEKTER

En av de stora möjligheterna framöver inom kollaborativ ekonomi gäller investeringar som är inriktade på att åstadkomma både ekonomisk och samhällelig avkastning: impact investment (investeringar med en avsikt att generera mätbara samhällseffekter kombinerat med finansiell avkastning). För denna typ av

investeringar är uppföljning och mätning av ekonomisk avkastning såväl som av samhällseffekter av stor betydelse.

Just mötet mellan kollaborativ ekonomi och impact investment var ett centralt tema för den internationella konferensen Share, i San Fransisco i maj 2014. Konferensen lockade bland annat investerare, entreprenörer, akademiker och beslutsfattare.

Ofta handlar debatten kring kollaborativ ekonomi om kapitalförsörjning. Riskerar stora riskkapitalinvesteringar att minska fokus på samhällsnytta i de initiativ som får finansiering? Kan ideella initiativ eller sådana som inte bygger på monetära utbyten få tillgång till finansiering, för att skapa nytta i stor skala för många? Hur ser affärsmodellerna ut som förenar en uthållig ekonomi med skalbara positiva samhällseffekter?

Konferensen kan ses som ett kvitto på att kollaborativ ekonomi anses ha en stor potential att kombinera ekonomisk avkastning, miljömässiga vinster och sociala vinster, och därmed vara ett lovande fält för impact investment.

EXPERIMENTERANDE METODER

Många pekar på att det krävs ett experimenterande förhållningssätt för att utforska möjligheterna och utmaningarna med kollaborativ ekonomi. Innovation inom området kollaborativ ekonomi är i hög grad driven av användare och deras behov, drivkrafter och verklighet.

Nya samverkansmodeller för innovation är av stor betydelse, för att kunna dra nytta av den förnyande kraften för ett mer hållbart och demokratiskt samhälle. Det behövs metoder för innovation som sätter användaren i fokus och tar ett helhetsperspektiv på vilken typ av värdeskapande som ska åstadkommas.

I detta sammanhang är design som metod för social innovation värdefullt. Det förskjuter fokus från värdeskapande *för* människor till värdeskapande *med* människor, i processer som kännetecknas av aktivt deltagande.

NYA PERSPEKTIV

Kollaborativ ekonomi har en potential att ge oss nya perspektiv på utveckling i ekonomi och samhälle, där vi kan behöva omformulera sådant som marknadens roll och relationen mellan det offentliga och medborgare.

Det riktigt nya är att vi alla på helt nya sätt kan delta i detta. Som individer kan vi gå från roller där vi konsumerar passivt till att roller där vi aktivt skapar, samverkar, finansierar, producerar och levererar utifrån våra egna och gemensamma behov, drivkrafter och förutsättningar.

”EN NY SLAGS ARBETSKRAFT VÄXER FRAM”

Shelby Clark, är chef för organisationen Peers och hävdar att kollaborativ ekonomi håller på att omdefiniera vad vi menar med arbete. Fram till nu har många mest tänkt på kollaborativ ekonomi som ett sätt för människor att tjäna lite pengar vid sidan om. Men mer och mer börjar människor se detta som sin huvudsakliga försörjning och då menar Shelby Clark att vi måste tänka om.

Peers grundades i San Fransisco USA i juli 2013, med syftet att bana väg för den kollaborativa ekonomin eller delandets ekonomi. Redan efter sex månader hade antalet medlemmar nått 250 000 världen över.

Inledningsvis arbetade Peers mycket med att öka medvetenheten om möjligheterna för människor att delta, uppmärksamma och föra dialog med beslutsfattare om utmaningar kring lagar och regler. Bland annat organiserade de 120 middagsbjudningar hos medlemmar i 36 länder och manifestationer för att

påverka politiska processer i bland annat i New York och Los Angeles.

Peers kan i dag delvis beskrivas som en plattform för erfarenhetsutbyte mellan dem som arbetar inom delandets ekonomi. Dessutom lägger organisationen mycket kraft på att bistå medlemmarna i frågor som rör skatt, sjukförsäkring, var det går att hitta jobb samt olika sätt att utveckla sitt sätt att jobba.

JOBBS OCH STÖD

På Peers webbplats kan man hitta jobb och få stöd av andra som är verksamma inom kollaborativ ekonomi samt även anlita stödtjänster som även bedöms och rankas av medlemmarna i Peers. Till exempel finns försäkringstjänster, skatterådgivning, uthyrning av bilar, städnings- och bokningstjänster för personer som är värdar på Airbnb, förare på Lyft eller utför småuppdrag på Taskrabbitt.

Shelby Clark tillträdde som chef för Peers under hösten 2014. I samband med detta utvecklades organisationen mot sin nya riktning.

– Peers är till för alla människor som på olika sätt får sin försörjning i delandets ekonomi. Vårt motto är att få delandets ekonomi att fungera för människorna som driver den, säger Shelby och fortsätter:

– Skillnaden i Peers är att vi nu skapat en uppdelning i en stiftelse och ett företag. I stiftelsen arbetar vi

fortfarande med att påverka policy, men i företaget skapar och förmedlar vi mer handgripligt stöd i olika former till våra medlemmar.

MEDLEMSORGANISATION FRÅN START

Peers bildades som en medlemsorganisation, där också företag inom den kollaborativa ekonomin fanns med, som grundare av organisationen, bland andra Airbnb. Under en period mötte organisationen kritik och blev anklagad för att företräda de nya företagens intressen (som Airbnb, Lyft, Sidecar, och Taskrabbitt), snarare än att arbeta för dem som använde plattformarna, för att exempelvis få en inkomst eller använda tjänsterna. Att sätta tydligt fokus på att stötta användarna var en viktig bakgrund till omorienteringen av verksamheten.

Allt fler människor får en betydande del av sin inkomst från plattformar inom den kollaborativa ekonomin. Denna utveckling är stark i USA. En undersökning från 2014 av Freelancers Union visar att en av tre amerikaner, 53 miljoner, frilansar. Allt fler är verksamma inom den kollaborativa ekonomin.

– Detta är ett paradigmskifte där en ny slags arbetskraft växer fram, med nya behov. En kritik som ofta framförs är att denna utveckling är ett hot mot samhällets sätt att fungera och skapar ökad otrygghet samt bygger på korta osäkra påhugg. Vi ser det inte så, utan Peers vill stötta dessa människor att få goda

**”Detta är ett paradigmskifte
där en ny slags arbetskraft
växer fram, med nya behov.”**

Foto: Chloe Fan

Shelby Clark är samhällsentreprenör och en pionjär inom kollaborativ ekonomi. 2009 grundade han RelayRides, som gör det möjligt för privatpersoner att hyra bil av varandra. I dag är han chef för organisationen Peers. Läs mer på www.peers.org

förutsättningar att få livet att fungera. De nya sätten att jobba innebär stor flexibilitet, men kan samtidigt sakna stöd, gemenskap och stabilitet som kan finnas i traditionella jobb, säger Shelby.

På Peers webbplats sammanfattas organisationens synsätt på framtiden för arbete så här:

”Vi tror att framtiden för arbete kommer att omfatta en portfölj av inkomstströmmar som ger dem som arbetar större valfrihet i hur de tjänar vad de behöver, så att de kan bygga arbetet kring sitt liv och inte livet kring sitt arbete.”

HANDLA DIREKT FRÅN DINA LOKALA LANTBRUKARE, VIA WEBBEN

Anna och Stephen Lynam startade MinFarm för att de ville göra avståndet mellan konsumenter och producenter kortare. De upplevde att båda sidor ville mötas, men att det saknades bra kanaler. Via sin webbsida ser de i dag till att det är lätt och tryggt att handla från mindre gårdar och jordbruk, utan onödiga mellanhänder.

– Innan vi startade MinFarm försökte vi vara medvetna konsumenter, men upplevde att det var onödigt svårt. Å ena sidan var det var svårt att få reda på var produkterna man köpte kom ifrån och å andra sidan hade vi de lokala jordbrukarna som uttryckte ett behov att nå ut direkt till sina konsumenter, berättar Anna Lynam.

MinFarm startade som ett pilotprojekt med tio familjegårdar i Jämtland, 2013. Därefter vidgades kretsen till att omfatta hela Jämtland och 2014 öppnade

de upp för Västerbotten. 2015 lanseras konceptet i Stockholm, för att se hur det fungerar i storstad.

– Vi lärde oss oerhört mycket av den första piloten. Vi lärde oss bland annat vikten av god planering, hur lång slaktkedjan är samt hur svårt det är att hitta slakterier och bra kanaler för småskalig produktion över huvud taget. Det har nog varit en av våra största utmaningar, säger Anna.

ETT STEG I TAGET

Anna berättar också att innan de växer och tar nya steg i utvecklingen vill de känna att de är trygga med de bönder de samarbetar med. De vill hinna bygga upp ett system och ett utbud de litar på samt se hur det går, innan de expanderar. Ett steg i taget.

Alla bönder genomgår en kvalitetsbedömning innan de blir godkända och de måste också i förväg berätta vilka produkter och vilka kvantiteter de vill sälja. Bönderna sätter själva sina priser. 80 procent av inkomsten tillfaller dem själva medan 20 procent går till MinFarm; en fördelning som är klart mer fördelaktig än när bönderna säljer sina produkter till stora butikskedjor.

– Detta ger god ekonomisk vinning för bonden, vilket är bra. Vi vill ju att de ska fortsätta med sin verksamhet. Behöver de guidning i prissättning kan vi hjälpa dem med det, säger Anna.

VÄLJ GÅRD OCH PRODUKT

Som kund till MinFarm går du in via hemsidan, väljer vilket län du bor i och kan sedan välja antingen gård eller produkt. Alla gårdar är enhetligt presenterade, via både text, bild och filmklipp. Priserna är också jämförbara mellan gårdarna. När du bestämt dig, beställer du dina produkter och betalar i förväg, och hämtar sedan upp dina varor på en förutbestämd plats och dag. Har du tur är det kanske på en skördefest!

– Eftersom bonden vet i förväg hur mycket som är beställt så kan de skicka exakt rätt antal djur till slakt eller så exakt rätt mängd morötter exempelvis. Det är en säkerhet och en trygghet för dem. Kunderna betalar i förväg och bonden levererar alla varor på samma gång, säger Anna och fortsätter:

– Det som driver oss är att se att vår idé faktiskt funkar och att det vi gör är betydelsefullt för de här bönderna. De får så mycket mer makt över sin produktion om de kan sälja sina varor direkt till konsumenterna, via oss. Det vi gör förändrar lantbrukarnas förutsättningar. Vi får även mycket positiv respons från kunderna. Det känns som att vi och alla kunder är andelsägare i en massa små jordbruk!

Till en början bestod företaget endast av Anna och Stephen. Så anslöt en kusin och lite i taget växte det till de ungefär 20-talet personer som i dag är engagerade i MinFarm. Anna själv har lantbruksbakgrund, medan hennes man kommer från it-sektorn.

”Det som driver oss är att se att vår idé faktiskt funkar och att det vi gör är betydelsefullt för här bönderna.”

Anna och Stephen Lynam. Foto: Samuel Pettersson

MinFarm säljer lokalt producerade jordbruksprodukter via sin hemsida. Ambitionen är att skapa förutsättningar för ett mer hållbart och säsonganpassat livsmedelssystem. Systemet ger konsumenten full inblick i produktionen och bönderna skälig ersättning för sina råvaror, oberoende av mellanhänder. I dagsläget är 20–25 bönder anslutna och 550 kunder registrerade. I genomsnitt handlar varje kund för cirka 3 000 kronor per år. Än så länge finns MinFarm i Jämtland, Västerbotten och Stockholm. Läs mer på www.minfarm.se

IT-LÖSNINGEN STYRKAN

– Det som gör att vi har goda förutsättningar att lyckas är just att vi är ett avancerat it-företag. Det ger oss goda möjligheter att arbeta med skalbarhet: Vi behöver inte bli dubbelt så många för att få dubbelt så många kunder. Vår it-lösning är vår styrka, säger Anna.

När MinFarm nu tar steget in i Stockholm är det första gången de testar sin idé i storstadsmiljö.

– Eftersom vi bara testat idén i två glesbygdslän än så länge vet vi inte i hur stor omfattning människor är beredda att ändra sina beteenden. Men vi tror och hoppas att fler vill vara med, avslutar Anna.

NÅGRA RÖSTER OM KOLLABORATIV EKONOMI

Kollaborativ ekonomi har potential att förändra vårt samhälle i grunden och påverka allt från skatter till arbete. Men hur närmar man sig den kollaborativa ekonomin i Sverige? Vi frågade några instanser som direkt berörs av utvecklingen.

PETER VIKSTRÖM

Analyschef på Konsumentverket

1. Hur arbetar Konsumentverket idag med kollaborativ ekonomi?

– I dagsläget arbetar konsumentverket inte aktivt med frågor rörande kollaborativ ekonomi, utom som en del av vårt analys- och omvärldsbevakningsarbete samt vårt arbete med att utveckla perspektiv på hållbar konsumtion. Framför allt är vi styrda av att den kollaborativa ekonomin inte ingår i myndighetens uppdrag, eftersom den inte handlar om relationen mellan en konsument och en näringsidkare utan om en relation mellan två privatpersoner.

– I relationen mellan två privatpersoner är inte konsumentlagstiftningen tillämplig, utan det är istället civilrätt/avtalsrätt som gäller. Detta medför att den kollaborativa ekonomin faller utanför Konsumentverkets tillsyns- och informationsansvar. I vår nystartade vägledningstjänst ”Hallå Konsument” ger vi viss information till personer som kontakter oss för frågor rörande kollaborativ ekonomi. Den informationen omfattar främst att konsumentlagstiftningen inte gäller, utan att man har ett stort eget ansvar.

2. Vilka frågeställningar är viktigast i detta arbete?

– Frågeställningarna för vår del handlar främst om att se om det utvecklas problem inom det kollaborativa området som kan ses som konsumentproblem samt att göra vår uppdragsgivare (regeringen) uppmärksam på detta, så att de kan ta ställning till om och hur eventuella problem ska hanteras och vem som har ansvaret.

3. Vilka behov och utmaningar ser du framöver?

– Om den kollaborativa ekonomin fortsätter att växa så kommer det att vara nödvändigt att se över hur regelverk och myndighetsansvar behöver förändras för att hantera detta. Då är det inte bara Konsumentverkets uppdrag som kan behöva ses över, utan även andra tillsynsmyndigheters. Men det är ingen fråga som Konsumentverket driver i dagsläget.

– Det kan finnas skäl att se över regleringen av den kollaborativa ekonomin, så att inte negativa konsekvenser för dem som agerar inom den kollaborativa ekonomin gör att de positiva effekterna minskar.

EVA AHLNER

Senior rådgivare på Naturvårdsverket

1. Hur arbetar Naturvårdsverket idag med kollaborativ ekonomi?

– Området är relativt nytt för oss, men vi ser det som en viktig komponent i omställningen till ett resurseffektivt samhälle. Vi söker kunskap om vilka produkter som ger störst miljöfördelar att dela på samt kunskap om sociala och ekonomiska konsekvenser.

2. Vilka frågeställningar är viktigast i detta arbete?

– Att förstå hur frågan påverkar miljön och ta tillvara den potential som finns i miljöarbetet. En ökad produktivslängd och mindre slit och släng leder till ökad resurseffektivitet och mindre påverkan på miljö och hälsa.

3. Vilka behov och utmaningar ser du framöver?

– Att utreda miljömässiga, men även sociala och ekonomiska konsekvenser av kollaborativ konsumtion. Att ta fram goda exempel och förslag som gynnar en hållbar samhällsutveckling. Det är också viktigt att få in dessa frågor i planeringen för hållbara städer, inte minst tillgång till gemensamma ytor och lokaler i centrala områden.

YNGVE GRIPPE

Rättslig expert på Skatteverket

1. Hur arbetar Skatteverket idag med kollaborativ ekonomi?

– Det är ju ett område som är under snabb utveckling, till exempel via appar och nya betalningslösningar, vilket gör att vi får nya frågeställningar. Det kan gälla både rättsliga frågor och även hur vi informerar om och kontrollerar nya företeelser. Eftersom det inte finns någon särskild lagstiftning, så kan det ibland vara knivigt att tillämpa den befintliga skattelagstiftningen, som inte är avpassad efter olika nya lösningar.

2. Vilka frågeställningar är viktigast i detta arbete?

– Vi vill att det ska vara lätt att göra rätt, så det är en utmaning att försöka hitta lösningar som är enkla för medborgarna att tillämpa, men ändå inom ramen för lagstiftningen. Utmaningen gäller både rättsliga frågor om skatteplikt och avdragsrätt, och även hur verksamheten rent praktiskt ska redovisas och så vidare.

3. Vilka behov och utmaningar ser du framöver?

– Utöver vad jag svarat hittills så finns det även anledning för lagstiftaren att se över regelverket och fundera på om det exempelvis kan införas förenklingar.

REBECCA PALOSAARI FOGLER

Hållbarhetschef på Göteborgs Stad

1. Vad gör Göteborgs stad idag för att främja kollaborativ ekonomi?

– Vi försöker hitta vägar för att underlätta för det kollaborativa Göteborg. Dels kan det ske genom att se över de juridiska aspekterna, dels för att underlätta och få medborgarna att se hyra, låna, byta och dela som ett alternativ till att köpa nytt.

2. Kan du ge några exempel på insatser?

– Vi har anordnat kompetenshöjande åtgärder för såväl tjänstemän som politiker, och har även samverkat med föreningar och civilsamhället för att stötta de initiativ som finns, till exempel kartan över det kollaborativa Göteborg som föreningen Kollaborativ Ekonomi Göteborg tagit fram.

3. Varför och hur satte ni igång?

– Vi har följt utvecklingen av den kollaborativa ekonomin under flera år och bara väntat på att det ska slå igenom i större skala, vilket vi började märka i Göteborg under 2014. Politiken har gett oss uppdrag att jobba vidare med frågan och det finns också en bred förankring och vilja inom politiken.

4. Vilka möjligheter och utmaningar har ni stött på under resan?

– Vilka befogenheter har kommunen och på vilket sätt kan vi som kommun bidra till och underlätta för den kollaborativa ekonomin?

5. Vad är nästa steg?

– Att staden tar ett helhetsgrepp och blir en så kallad Sharing City, så som bland andra Amsterdam och Seoul har utropat sig till. Detta är ett sätt för staden att visa sin viljeinriktning för den kollaborativa ekonomin.

”Politiken har gett oss uppdrag att jobba vidare med frågan och det finns också en bred förankring och vilja inom politiken.”

ANNA FELLÄNDER

Chefekononom på Swedbank

1. Varför är det viktigt för en bank att lyfta fram betydelsen av kollaborativ ekonomi?

Finanssektorn är en av de branscher som påverkas i relativt stor utsträckning och det är viktigt för oss som bank att förstå vilka nya möjligheter och utmaningar som denna utveckling skapar. Det ställer bland annat nya krav på bankers bedömning av risk, i samband med att nya tillgångar som till exempel tillit, växer fram. Samtidigt som digitala plattformar som P2P (Peer-2-peer) och crowd funding löser många av bankernas problem, så som löptidshantering, har de inte testats i kristider och regelverket behöver anpassas.

2. Utifrån det arbete du gjort med "Diginomics" – digitaliseringens påverkan på utveckling av ekonomi och samhälle och boken "The Sharing Economy – Embracing Change with Caution", var finns möjligheter och utmaningar för detta områdes framväxt för ekonomin, samhällsutvecklingen och Swedbanks kunder?

– Innovation inom delningsekonomin är att identifiera outnyttjade eller underutnyttjade varor och tjänster och föra samman utbud och efterfrågan. Digitaliseringen är den underliggande kraften som

möjliggör individualisering, en mer hållbar ekonomi och möjligheter för innovation.

Samtidigt innebär kollaborativ ekonomi i vissa fall att risken flyttas från den traditionella mellanhanden till individen, vilket ställer nya krav på regelverk.

–Arbetsmarknaden genomgår en omdanande förändring i samband med att den kollaborativa ekonomin växer fram med fler egenföretagare. Att skapa förutsättningar för egenföretagare, är viktigt för att ersätta vissa av de jobb som försvinner genom robotisering och digitalisering.

Swedbank har närvaro runt om i hela landet och kan bli en ännu tydligare aktör, rådgivare och match-maker i ekosystemet kring dessa nya företag.

**”Innovation inom delnings-
ekonomin är att identifiera
outnyttjade eller under-
utnyttjade varor och tjänster
och föra samman utbud och
efterfrågan.”**

LINNEA UPPSÄLL

Projektkoordinator på Malmö stad

1. Vad gör Malmö stad idag för att främja kollaborativ ekonomi?

Som det står i den aktuella handlingsplanen till miljöprogrammet: ”När staden planeras och utvecklas ska förutsättningar skapas för hållbara konsumtionsmönster – det ska vara lätt att göra rätt. Vid utvecklingen av såväl nya som befintliga områden i staden ges möjligheter för etablering av system för hållbar konsumtion. Tillgängligheten till produkter, kompetenser och tjänster såsom bil-, cykel- och verktygspooler, klädbibliotek, reparationsverkstäder och andra forum för byten, utlåning och återanvändning ska skalas upp och utvecklas.”

I praktiken innebär det att vi genom samarbeten med till exempel fastighetsägare försöker uppmuntra till att skapa möjligheter för boende eller brukare att dela resurser. Vi stödjer på olika sätt utvecklingen av lösningar inom kollaborativ ekonomi. Ett exempel är The Line, där staden initierat en samverkan mellan företag för att dela lokaler och andra resurser. Ett annat exempel är en tävling för att hitta nya sätt med kollaborativa konsumtion att använda tomma lokaler i bostadsområdet Persborg, vilket lett till världens

första crowdsourcade vardagsrum. Ett annat exempel är ett studentuppdrag att utveckla en lösning för att koppla samman odlingsintresserade med trädgård-sägare, som dock inte lanserats ännu. Bokbytet är en kommunal daglig verksamhet där du kan byta böcker eller DVD-filmer. Sedan samarbetar Malmö stad med olika aktörer i samband med olika evenemang som klädbyten, leksaksbyten, seminarier om kollaborativ ekonomi med mera. Malmö stad har också utvecklat ett eget verktyg för delande av saker inom kommunen, Malvin, där saker som inte används längre kommer till nytta någon annanstans inom kommunen. Tillsammans med VA Syd pågår utvecklingen av stadsnära åter-vinningscentraler, där ambitionen är att det ska vara möjligt för malmöbor att bland annat byta och reparera saker. Det mesta av det som händer inom kollaborativ ekonomi i Malmö sker dock helt eller främst på initiativ från ideella aktörer och företag.

2. Varför och hur satte man igång?

Malmö stad har länge haft som ambition att vara en hållbar stad och konsumtionsfrågorna är en viktig del i stadens miljöpåverkan. I Malmö stads miljöprogram finns målet att det ska vara lätt att göra rätt, det vill säga som malmöbo ska det vara enkelt att göra hållbara val. Kollaborativ konsumtion är en del i det arbetet och det är väl något som vuxit fram under den process det innebär att skapa en alltmer hållbar stad. Det

finns ingen tydlig startpunkt, särskilt som kollaborativ ekonomi egentligen är något som funnits väldigt länge i samhället. En viktig fördel med kollaborativ ekonomi är också att det finns så tydliga kopplingar till social och ekonomisk hållbarhet – du spar exempelvis ofta pengar och får ökad kontakt med grannar.

3. Vilka möjligheter och utmaningar har ni stött på under resan?

En utmaning är övergången från projekt som får stöd från kommunen eller någon annan finansiär, till att bli en långsiktigt hållbar affärsmodell. Många initiativ har svårt att klara sig i längden och är beroende av eldsjälar och stöd utifrån. Ofta är vinsterna med kollaborativ ekonomi fler än de som syns på bankkontot för den enskilda entreprenören.

4. Vad är nästa steg?

Vi kommer att fortsätta bidra till kollaborativ ekonomi på olika sätt i Malmö, dock vet jag inte precis hur. Kanske kan vi öppna upp kommunens lokaler för utlåning i högre grad än i dag? Eller starta ett living lab som undersöker och stöder utvecklingen av hållbara affärslösningar inom kollaborativ konsumtion.

VIDARE LÄSNING

Här har vi samlat några länkar och resurser för dig som vill fördjupa dig inom området kollaborativ ekonomi.

BÖCKER OCH ANNAT ATT LÄSA

Rachel Botsman and Roo Rogers (2010), What's mine is yours – how collaborative consumption is changing the way we live

Lisa Gansky (2012), The Mesh – Why the Future of Business is Sharing

Jeremy Rifkin (2014), The zero marginal cost society

William Eggers et al (2013), The solution revolution

Jeremiah Owyang (2013), The collaborative economy

Janelle Orsi (2012), Practicing law in the sharing economy

Michael Bauwens et al (2012), Synthetic overview of the collaborative economy

Nesta (2014), Making sense of the UK collaborative economy

Ellen MacArthur Foundation (2013), Towards the Circular Economy vol.3: accelerating the scale-up across global supply chains

Ezio Manzini, François Jégou (2008), Collaborative services – social innovation and design for sustainability

Shareable / Sustainable Economies Law Center (2013)

Policies for shareable cities – a sharing economy policy primer
för urban leaders

**Jeremiah Owyangs arbete med kollaborativ ekonomi,
en snabbguide:** [web-strategist.com/blog/2013/08/22/
table-of-contents-the-collaborative-economy/](http://web-strategist.com/blog/2013/08/22/table-of-contents-the-collaborative-economy/)

Times 2015-01-29, Baby, You Can Drive My Car, and Do My
Errands, and Rent My Stuff...

The Economist 2014-03-09, The rise of the sharing economy

Forbes 2013-02-10, Airbnb and the unstoppable rise of the
sharing economy

Data om investeringsvolymen inom kollaborativ ekonomi:
[https://docs.google.com/a/crowdcompanies.com/spreadsheets/d/12xTPJNvdOZVzERueyA-dILGTtL_KWKTbmj6RyOg9XXs/
edit#gid=253059398](https://docs.google.com/a/crowdcompanies.com/spreadsheets/d/12xTPJNvdOZVzERueyA-dILGTtL_KWKTbmj6RyOg9XXs/edit#gid=253059398)

**Ledarskribenten Ola Nordebo summerar utvecklingen av
kollaborativ ekonomi i en krönika i Västerbottens-Kuriren:**
[http://www.vk.se/1259025/nordebo-sharing-economy-en-
hajp-pa-tvars-mot-alla-ideologier](http://www.vk.se/1259025/nordebo-sharing-economy-en-hajp-pa-tvars-mot-alla-ideologier)

"Même pas pal", Anne-Sophie Novel bloggar för Le Monde:
<http://alternatives.blog.lemonde.fr/>

**Damien Demailly och Anne-Sophie Novel, "The sharing
economy: make it sustainable", Studies Nr 03/2014. IDDRI:**
[http://www.iddri.org/Publications/Economie-du-partage-enjeux-
et-opportunités-pour-la-transition-écologique](http://www.iddri.org/Publications/Economie-du-partage-enjeux-et-opportunités-pour-la-transition-écologique)

Rapport från tankesmedjan "La fabrique écologique" om kollaborativ ekonomi och utveckling lokalt, regionalt och i städer "Villes et territoires en partage – L'économie collaborative au service des territoires", 2015: http://media.wix.com/ugd/ba2e19_34698452f82744408ea594f96b6f0b4a.pdf

Freelancing in America – A National Survey of the New Workforce, Freelancers Union & Elance-oDesk 2014: http://fu-web-storage-prod.s3.amazonaws.com/content/filer_public/c2/06/c2065a8a-7f00-46db-915a-2122965df7d9/fu_freelancinginamericareport_v3-rgb.pdf

TIPS PÅ WEBBSIDOR OM KOLLABORATIV EKONOMI

Svenska

Ouishare Sverige (Facebook)

Delaeko.se

Det kollaborativa samhället
(Facebook)

Kollaborativ Ekonomi
Göteborg

Internationella

Ouishare.net

Shareable.net

Collaborativeconsumption.com

Meshing.it

Thepeoplewhoshare.com

Peers.org

p2pfoundation.net

Commonstransition.org

OM MÖTESPLATS SOCIAL INNOVATION

Mötesplats Social Innovation (MSI) är en samlande nationell kunskapsnod för social innovation och samhälls-entreprenörskap. Tillsammans med såväl akademi, som näringsliv och offentliga och idéburna aktörer bygger vi kapacitet för innovation som möter samhällsutmaningar.

MSIs främsta uppgift är att aktivt följa vad som händer inom området, både i Sverige och internationellt och se till att kunskap och erfarenheter utvecklas, delas och kommer till användning. MSI initierar också forskning och annat utvecklingsarbete om vi upptäcker kunskapsluckor eller ser att nya samarbetskonstellationer behövs.

De fyra områden som vi fokuserar på idag är:

- Samverkansmodeller
- Finansiering och Effektmätning
- Affär och Samhällsnytta
- Forskning och Utbildning

MSI publicerar skrifter och kartläggningar för att utveckla och sprida kunskap. Vi arrangerar, ofta tillsammans med andra partners, större konferenser och kunskapsseminarier med nationell, nordisk och internationell räckvidd.

Värd för MSI är Malmö högskola. Huvudpartners är Region Skåne och Malmö stad.

SAMVERKANSMODELLER

För att kunna möta de samhällsutmaningar som vi står inför finns ett stort behov av att utveckla modeller för samverkan och innovation mellan privat, offentlig samt idéburen sektor. Samtliga sektorer uttrycker en vilja att utifrån gemensamma behov finna nya former för samverkan som skapar innovation, mervärde och tillväxt.

TACK TILL

Vi vill rikta ett särskilt tack till den grupp av personer som fungerat som bollplank under framtagandet av denna skrift: Mattias Jägerskog Skjutsgruppen, Karin Bradley forskare på KTH, Emma Öhrwall grundare till Kollaborativ ekonomi Göteborg och Mira Gartz bloggare på Dela Eko.

KONTAKT

Erika Augustinsson

Kommunikationsansvarig/redaktör

erika.augustinsson@mah.se

072-526 40 09

Hanna Sigsjö

Verksamhetsledare

hanna.sigsjo@mah.se

070-965 54 33

www.socialinnovation.se
www.facebook.com/socinn
www.twitter.com/MSISweden

Värd

MALMÖ HÖGSKOLA

Huvudpartners

Malmö stad